

Dones i Esport

Quadern 8

Coordinació de la publicació:

Institut Barcelona Esport - Ajuntament de Barcelona

Correccions:

Montse Valero Raguán

Disseny gràfic i maquetació:

Valtiq

Producció:

Motor Press

ISBN:

84-7794-269-2

Dipòsit legal:

TO-792-2007

Edició:

2015

Tiratge:

1.500

Presentació _5

1 BARCELONA EN CLAU DE DONA, ESPORT I INVESTIGACIÓ

1.1. Les dones i l'esport com a objecte d'estudi a Catalunya 1870-2010 _7

Xavier Pujades i Dolors Ribalta

2 PREMI DONA I ESPORT 2013

2.1. Rosa Maria Laguna, tota una vida dedicada al patinatge artístic. Biografia del Premi Mireia Tapiador a la promoció esportiva _17

Carles Gallén

2.2. Mireia Miró, un esperit lliure. Biografia del Premi Dona Esportista _20

Joan Miró i Belén Varela

2.3. Premi al Mitjà de Comunicació: *Ni tan alt ni tan difícil* _24

Gemma Martí

2.4. Premi al Club Esportiu: Club Natació Kallípolis _28

Mª José Bilbao

3 CURSA DE LES DONES

3.1. Una onada rosa... molt rosa! _33

Estefania Sanz

4 ESTUDIS EN CLAU DE GÈNERE

4.1. El mercat de treball de les llicenciades en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport _37

Marta Pérez i Anna Vilanova

4.2. Les dones que presideixen els clubs esportius a Catalunya. Anàlisi dels factors que incideixen en l'accés i en l'exercici del càrrec _44

Marta Moragas

4.3. Estudi de la participació femenina al programa de caminades Barnatresc _51

Institut Barcelona Esports

4.4. Estudi dels hàbits esportius de la població en edat escolar de la ciutat de Barcelona _59

Institut Barcelona Esports

PRESENTACIÓ

Teniu a les vostres mans la nova edició del Quadern Dones i Esport, que ja compleix la seva vuitena edició. En aquest quadern hi trobareu, com cada any, la biografia de les guanyadores de l'edició anterior del premi Mireia Tapiador a la promoció Esportiva i del premi a la Dona Esportista, Rosa Maria Laguna i Mireia Miró respectivament, així com també el premi del mitjà de comunicació i del Club Esportiu.

El quadern també es fa ressò de la darrera edició de la cursa de les dones en favor del càncer de mama, i de diversos estudis sobre gènere i esport, que inclouen el mercat de treball, els llocs de direcció, la participació femenina en les caminades Barnatresc i els hàbits esportius femenins de l'edat escolar a la nostra ciutat. I tot això introduït per un article que fa una revisió històrica sobre els estudis de gènere esportiu a Catalunya.

Aquesta edició confirma el compromís de Barcelona, com a capital internacional de l'esport que és, amb la promoció de l'activitat física i de l'esport femení, que va més enllà de la simple pràctica; perquè també cal investigar

i observar com s'articulen noves dinàmiques de relació social a la ciutat a través de l'esport. L'evolució de l'esport femení ens importa i ens ocupa.

La capitalitat esportiva de Barcelona és el resultat d'una aposta que transcendeix ser escenari esportiu de primer ordre mundial o fer de l'esport una eina d'oci o de lleure. A Barcelona, la pràctica esportiva és una eina de promoció dels valors que se'n desprenen, com el treball en equip, la solidaritat o la convivència; és un element de foment de la cohesió social. I això a Barcelona es fa a través de tota la xarxa d'entitats, associacions, clubs i federacions esportives que treballen amb l'esport, des del base fins al professional, i també des del gran nombre d'equipaments de primer nivell públics i privats barcelonins.

Desitjo que gaudiu d'aquest compendi d'articles que componen la 8a edició del Quadern Dones i Esport.

Maite Fandos i Payà

Tinenta d'Alcalde de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

**BARCELONA
EN CLAU DE
DONA, ESPORT I
INVESTIGACIÓ**

LES DONES I L'ESPORT COM A OBJECTE D'ESTUDI A CATALUNYA 1870-2010

1.1

Xavier Pujadas i Dolors Ribalta

La preocupació científica i acadèmica per les activitats físiques i esportives ha anat variant amb el temps. A Occident, aquestes variacions han estat subjectes a diferents elements que tenen a veure amb la progressió dels coneixements mèdics, el desenvolupament dels sistemes educatius dels estats moderns, els avenços socials i polítics, i la proliferació de l'esport modern. En general, però, és evident que a mesura que es va anar instaurant un tipus de societat nova, urbana i industrial, i que proliferaren les activitats físiques institucionalitzades, es va intensificar la preocupació social sobre les característiques, els beneficis i les repercussions de l'exercici físic. En el cas de Catalunya, i en bona mesura amb la ciutat de Barcelona com a centre de la producció acadèmica i cultural, els treballs teòrics que tenien l'activitat física dels ciutadans com a objecte d'anàlisi van començar a desenvolupar-se sobretot a partir del segle XIX. La gran majoria d'aquests treballs, com va passar en general a tot l'Estat, estaven dedicats a la pràctica masculina. En realitat, tant pel que fa a la gimnàstica –einentment de caràcter militar i, per tant, pensada per a homes soldats i oficials– com en els casos de l'educació física, la higiene i l'esport, durant bona part del vuitcents, les dones van quedar pràcticament oblidades¹.

A partir del darrer terç del segle XIX, la presència creixent de l'higienisme a Europa va coincidir amb l'arrencada del procés d'institucionalització de l'esport modern a Catalunya i els primers intents seriosos de consolidació legislativa de l'educació física a Espanya, bàsicament a l'ensenyament secundari. És en aquest context que cal situar

una primera irrupció rellevant de treballs sobre l'activitat física i l'educació física per a noies, que es mantindrà de manera irregular fins a la Segona República. Després de la Guerra Civil, les circumstàncies sociopolítiques i morals que es donaren durant la dictadura franquista –adverses a una pràctica esportiva de les dones amb llibertat– no permeteren una evolució en aquest sentit similar a la que es produí en el context internacional. No obstant això, d'ençà el procés de democratització encetat l'any 1975, es va viure un important increment de treballs, reflex de l'emergència de la presència de les dones en la pràctica esportiva, la preocupació institucional i ciutadana al respecte, i la necessitat d'aprofundir en la seva visibilitat i normalització.

En aquest article, ens centrarem en l'explicació general de quines han estat les tendències dominants entre 1870 i l'actualitat pel que fa als estudis sobre dones i la pràctica d'esport i exercicis físics. No es tractarà, doncs, de fer un repàs exhaustiu dels treballs realitzats i dels seus autors, sinó de veure com i en quins contextos històrics ha evolucionat la preocupació acadèmica i social al voltant de la pràctica esportiva femenina. Caldrà tenir en compte, per tant, que en els darrers 150 anys el món de la gimnàstica, l'educació física i l'esport ha respost a una visió essencialment masculina i que, consegüentment, en general ha estat relatat i analitzat des d'una cultura androcèntrica. Amb tot, una visió general sobre aquest tipus de treballs, fets a Barcelona i al conjunt del país, ens aporta un retrat interessant sobre la interacció entre gènere i esport en el context històric del darrer segle.

Una preocupació creixent: moral, higienisme i maternitat. 1870-1914

Abans del 1870, les publicacions i els estudis produïts per autors catalans o editats a Barcelona i dedicats a les pràctiques físiques femenines coincidiren amb els anys inicials del llarg procés d'institucionalització de l'educació física a Espanya, la proliferació urbana dels establiments de gimnàstica i l'aparició de les primeres activitats esportives. Si bé és cert que en aquest període inicial aquests tipus de treballs especialitzats van ser molt escassos, no ha de sorprendre que fonamentalment es dediquessin a tractar algunes formes de lleure esportiu vinculades a les noies joves dels sectors socials acomodats –com ara l'equitació– i a la reflexió sobre la utilitat de la gimnàstica per a nens i nenes a les escoles. La publicació a Barcelona d'alguns manuals sobre l'art del cavall entre 1830 i 1850 per a l'ús de senyorettes, com el de Joaquín Blanca de Ruiz², o de treballs al voltant de la gimnàstica escolar per a ambdós

sexes, ens indica la irrupció d'una tendència, que s'anirà consolidant a la segona meitat del segle, vinculada a una major atenció respecte de l'educació física femenina i sobre el paper que les dones havien de jugar en un moment d'irrupció dels moviments higienistes, en el context d'una transformació vers una societat industrialitzada. Aquesta renovada preocupació, si bé no es reflectia en una educació física escolar per a nenes en el sistema públic, posava de manifest la influència d'altres països propers i una incipient consciència sobre el tema.

Sens dubte, però, fou sobretot a partir del 1870 quan aparegueren nombrosos treballs especialitzats, traduccions i estudis relacionats amb la preparació física de les dones, atesa la importància que el tema de la gimnàstica higiènica i terapèutica començava a tenir entre la classe mèdica i en relació amb l'educació. No pot passar per alt, per exemple, que en la dècada de 1860 un dels temes elegibles per obtenir el grau de doctor en medicina a Espanya ja fos el de la

Tesis Dolores Aleu

Font: <http://www.tdx.cat/handle/10803/2257jsessionid=55C90F336B192191E2B0493935B84BBC.tdx>

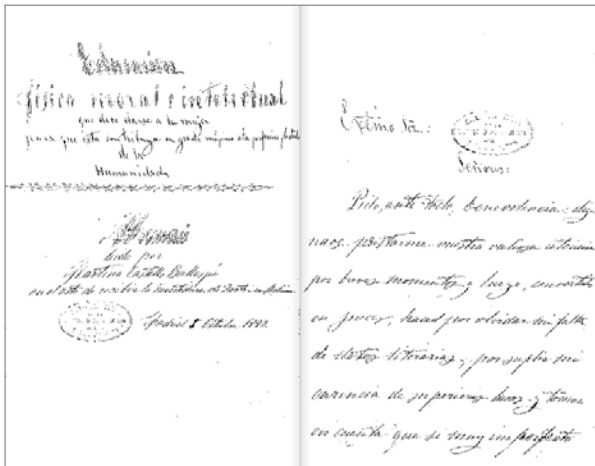

Font: http://media.cervantesvirtual.com/s3/BVMC_OBRAS/000/248/688/2b2/11d/fac/c70/021/85c/e60/64/mimes/imagenes/00024868-82b2-11df-acc7-002185ce6064_1.jpg

Desnudismo integral, Laura Brunet

Font: <http://www.ebay.es/itm/LAURA-BRUNET-Desnudismo-Integral-Una-nueva-vision-de-la-vida-Barcelona-1932-/141166080605>

Tesi Martina Castells

Font: http://books.google.es/books?id=3Fw6mDveVEcC&printsec=frontcover&hl=ca&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=twopage&q&t=true

influència de la gimnàstica en les primeres edats, i que a més fos un tema triat habitualment cada any per algun dels aspirants³. En aquest sentit, però, cal tenir en compte que molts dels treballs presentats responien a una visió conservadora i androcèntrica, que limitava l'exercici de les dones a unes capacitats femenines que se suposaven molt allunyades de les masculines, preparades fonamentalment per a la maternitat i no per a la gimnàstica. Així, si bé els estudis especialitzats ja plantejaven la necessitat de superar l'excés d'inactivitat de les dones, no s'aconsellava l'exercici gimnàstic sistemàtic a causa de la seva complexió natural i el seu caràcter. En aquest sentit, per exemple, el treball de doctorat del 1864 de Lluís Hysern i Catà, especialitzat en higiene i electrohomeopatia, aconsellava com a millor remei les tasques domèstiques de la llar, que li haurien de proporcionar –a la dona benestant– la mesura exacte de les seves necessitats d'activitat física per a millorar la salut.

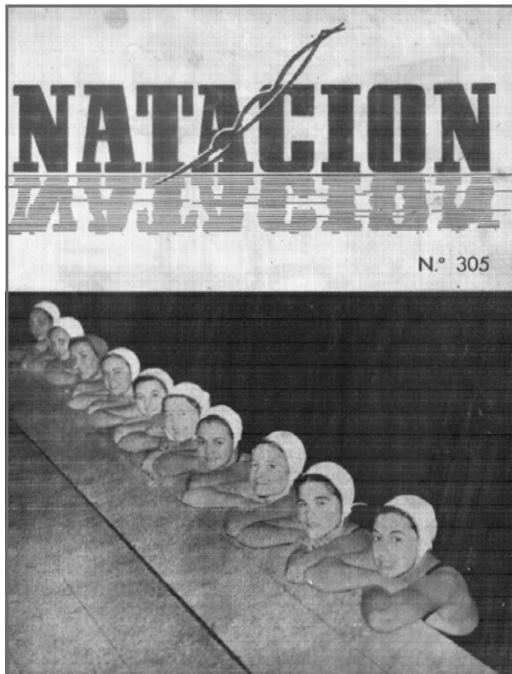
En aquest context, fou especialment innovadora des de principis de la dècada de 1870 la proposta de la mestra Pilar Pascual Ibars, nascuda a Cartagena però que arribà a Catalunya de ben petita. Pascual, que destacà per la seva

consciència feminista i per una extensa obra escrita, defensà l'educació física de les nenes des d'una perspectiva pròpia, contraposada al discurs higienista hegemònic, tot proposant una concepció positiva dels exercicis físics amb jocs i exercicis gimnàstics per a les nenes que haurien de combatre el sedentarisme i incidir en la seva funció educadora quan fossin mares. Per a Pascual, l'educació física a l'escola era molt més profitosa que d'altres "ensenyances totalment supèrflues contemplades en aquests establiments"⁴.

Des d'una perspectiva diferent, és molt il·lustratiu que el tema de tesi doctoral de les primeres dones doctores en medicina a l'Estat fos, precisament, el de la higiene, l'educació física, moral i intel·lectual de les dones. Es tractava dels treballs de dues catalanes, la lleidatana Martina Castells i Ballespí i la barcelonina Dolors Aleu i Riera, llegits l'any 1882. En el cas de l'estudi de Castells, a diferència de molts dels estudis anteriors que desestimaven la gimnàstica femenina, reclamava "de imprescindible necesidad", que les dones puguin aprendre "elementales nociones de gimnasia" per tal que siguin "fuertes y robustas" i traslladin als seus fills aquests coneixements físics i higiènics⁵. En aquest sentit, a més, comparava la

Font: http://articulo.mercadolibre.com.ar/MLA-528158644-mujer-la-gimnasia-la-belleza-y-el-deporte-calera-luna-_JM

Revista del Club Natació Barcelona

Font: publicat mensualment pel Club de Natació de Barcelona
Any XXXI, desembre de 1952, número 305

Font: <http://mdc2.cbuc.cat/cdm/compoundobject/collec-tion/stadium/id/11038/show/11002/rec/4>

institucionalització de l'educació física femenina a França i a altres països europeus, amb l'escàs ressò que encara tenia a l'Estat espanyol. De manera semblant a com ho havia expressat Pilar Pascual, Castells Ballespí entenia que calia dotar les dones d'una millor formació física i en educació general perquè existia una evident relació "entre la educación de la mujer y la perfección de la Humanidad" i perquè les dones, com a mares, incidien molt directament en l'educació dels seus fills.

Nous límits, nous debats. 1914-1939

Durant les dues primeres dècades del segle XX, els canvis operats en la societat europea comportaren una progressiva transformació respecte del protagonisme de les dones en el context educatiu i esportiu. Bona part d'aquesta transformació culminaria en els anys posteriors a la Primera Guerra Mundial i durant la dècada de 1930. La consolidació de nous moviments pedagògics, la major participació de les dones

en la vida política i cultural i, és clar, l'aparició de plataformes esportives específicament femenines a països com França i els Estats Units contribuïren a crear per primera vegada una visió normalitzadora de la dona esportista. Una visió que, si bé encara era limitada, permetia que ja l'any 1928 la premsa catalana vinculés modernitat, dret a vot i esport femení⁶. En qualsevol cas, aquest context de canvi als països occidentals propers incidí de manera versemblant en l'interès social i cultural que ja existia a Catalunya sobre la relació entre les dones, la cultura física i l'esport. Ho féu, com se sap, des d'un punt de vista associatiu i pràctic –amb l'aparició d'entitats com el Fémina Natación Club (1912) i el Club Femení i d'Esports de Barcelona (1928), entre d'altres–, i també pel que fa a la difusió de publicacions, treballs especialitzats, estudis i obres divulgatives referents a aquest tema.

És interessant observar, des d'aquest punt de vista, la important diversificació temàtica viscuda

a partir del 1914 i durant les dues dècades posteriors, que permet percebre un procés inicial de normalització social al voltant de l'estudi en relació amb les dones i l'activitat física. Alhora, es va produir sens dubte una proliferació del debat públic sobre la pràctica esportiva i sobre el cos femení en general, sobretot amb l'adveniment republicà del 1931. En aquest sentit, podem distingir entre diversos àmbits temàtics que captaren l'interès d'autors catalans o que foren objecte de treballs de difusió a Catalunya. D'una banda, hi trobem l'aparició de treballs vinculats als nous corrents pedagògics europeus que, com els de l'escola nova o els mètodes de gimnàstica rítmica de Dalcroze, incorporaven a la coeducació l'educació física i la musical.

D'altra banda, durant la dècada de 1930 van tenir un important ressò alguns treballs i col·leccions dedicats al naturisme, el nudisme i la divulgació de la cultura física i sexual, en

Dolors Aleu

Font: <http://www.galeriametges.cat/galeria-fitxa.php?cod=EI>

els quals el cos i la pràctica física femenins hi tingueren un tractament inèdit. El llibre de Laura Brunet –pseudònim de l'anarquista Joan Sanxo– n'exemplifica aquest ressò, amb 20.000 exemplars venuts el 1932. Sanxo, que intentà estendre a Catalunya els fonaments filosòfics del naturisme alemany, intentava transformar la moral sexual establerta amb una nova perspectiva sobre l'experiència del cos nu i la natura⁷.

Alhora, cal no oblidar que el tema de la pràctica dels esports per part de les dones catalanes va ser objecte de nombrosos articles i debats a la premsa diària, tant l'especialitzada com la general. Si bé no podem parlar d'una eclosió d'estudis o treballs acadèmics publicats encara, sí que s'observa una progressió indiscutible entre 1914 i 1936 de la presència d'editorials, seccions fixes, reportatges, entrevistes i cròniques sobre els esports atlètics, nàutics, gimnàstics, el tennis, el bàsquet i l'hoquei practicats per dones. Capçaleres com *La Rambla*, *La Nau dels Esports*, *La Publicitat*, *L'Esport Català*, *El Mundo Deportivo* i d'altres donaren veu i presència a desenes de dones articulistes i esportistes que, com Enriqueta Séculi, Carme Soriano, Anna Murià, Teresa Torrens, Maria Aumacelles, Mercè Bassols, Maria Morros o les germanes Castellort, reclamaven un protagonisme que les dones no havien tingut abans.

Martina Castells

Font: [http://www.museodelestudiante.com/Grabados/Martina-Castells\(I\).htm](http://www.museodelestudiante.com/Grabados/Martina-Castells(I).htm)

Finalment, el tema de l'ensenyament de l'educació física per a monitors i professors d'ambdós sexes, en un moment en què la Generalitat de Catalunya iniciava la institucionalització de l'educació física, va ser objecte de treballs en profunditat. Els treballs de Joaquim Ral i de Joan Soler i Damians sobre un pla general d'educació física en són exemples clars⁸. També s'ha de tenir en compte que en aquests anys es van publicar un nombre rellevant d'estudis i manuals sobre esports que, tot i no dedicar-se específicament a la pràctica femenina, la incorporaven indefectiblement, cas dels esports de neu, la natació, l'excursionisme i la nàutica.

El parèntesi franquista. 1939-1975

L'adveniment de la dictadura de 1939 va significar, per a l'esport en general i per a les dones en particular, una ruptura respecte del procés democratitzador de la dècada de 1930. Pel que fa a la publicació de treballs sobre l'educació física i l'esport femenins, resulta evident que es produí un gir copernicà en relació amb els seus continguts i principis morals, fortament influïts des del 1940 pel catolicisme nacional i per les directrius del falangisme imperant. La nova visió sobre les dones que es difongué des de Sección Femenina de Falange era, en realitat, un retorn al vell discurs moral i conservador prerepublicà, si bé ara bastit sobre un nacionalisme exacerbant, una educació segregada i una pàtina de modernitat en el discurs. Aquest tipus de plantejaments s'estengueren ben bé fins a la dècada de 1970 i incidiren en la producció d'estudis publicats que ens ocupa, per bé que, d'ençà 1960, s'observa una major permeabilitat editorial amb l'aparició de traduccions d'obres estrangeres. En realitat, fins al 1960, gran part de l'obra publicada sobre esport, educació física i dones està vinculada a manuals d'educació física controlats o directament elaborats des de Sección Femenina fora de Catalunya, pensats per als cursos d'oposició als cossos de magisteri o com a manuals de les monitores. A partir del 1961, després de l'aprovació de la nova Llei d'Educació Física i Esports i amb la

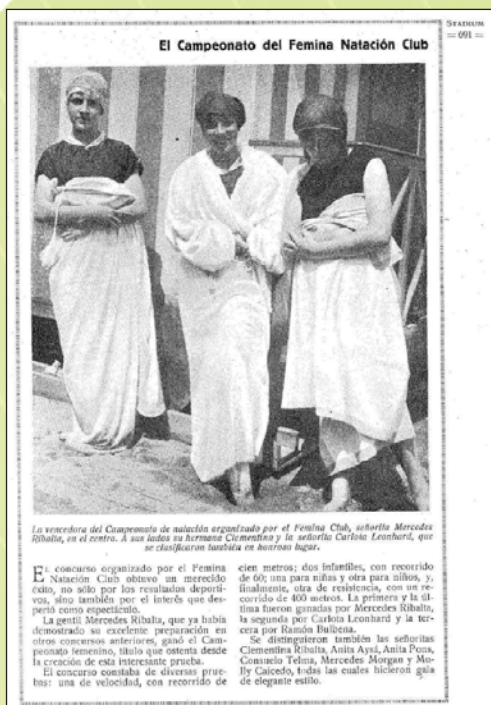
Font: <http://www.todocoleccion.net/hoja-reportaje-ano1916-barcelona-concurso-natacion-banos-san-sebastian-femina-natacion-club-x9926875>

Font: <http://www.todocoleccion.net/barcelona-1913-femina-natacion-club-foja-revista-x11389366>

Font: Revista Stadium. Any IV, número 74, 15 de setembre de 1914

Font: Revista Stadium. Any IV, número 74, 15 de setembre de 1914

tímida obertura del règim vers postulats menys autoritaris, es començà a observar una certa activitat editorial a Barcelona amb la publicació d'obres sobre gimnàstica domèstica, educació física per a noies i treballs de divulgació que solien vincular la bellesa femenina, l'exercici físic i la maternitat. Alguns d'aquests treballs, com els de la infermera Ana Maria Calera o els d'Enrique Revilla⁹, responien clarament a estratègies editorials per aprofitar els canvis econòmics i culturals operats a les classes mitjanes en el context d'obertura i creixement dels seixanta, i encetaven un tipus d'oferta específicament femenina que tindria èxit a partir del 1970 amb col·leccions enciclopèdiques de caràcter general. Realment, però, fora dels manuals editats pel mateix règim i de les obres de divulgació comercials, els estudis sobre dones i esport foren molt escassos a Catalunya durant gran part del període franquista. En l'àmbit acadèmic, a causa de la invisibilitat social del fenomen i del poc ressò que encara tenia abans del 1975 el fenomen esportiu en el món universitari i cultural. En aquest sentit, no ha d'estranyar que les interessants aportacions de Manuel Vázquez Montalbán sobre l'esport com a fenomen social durant els anys setanta no s'ocupessin específicament de l'esport femení.

Visibilitat i normalització acadèmica. 1975-2010

El procés de democratització viscut al nostre país després de la mort del general Franco comportà, per raons de naturalesa diversa, una eclosió d'estudis acadèmics i de literatura científica sobre l'esport i la participació de les dones. En primer lloc, és evident que la transició iniciada el 1975 va permetre que el tema aflorés en la societat, tant pel que fa a l'existència de discursos de reivindicació dels moviments feministes i per la igualtat, com pel propi procés de democratització política. En segon lloc, a causa de la recuperació de la normalitat democràtica en el món acadèmic i universitari, que aviat s'interessà per l'estudi dels fenòmens de transformació social i

Font: La Vanguardia, pàgina 8, dimarts 7 d'abril de 1936

LA BELLEZA Y LOS DEPORTES

Los deportes femeninos están cada vez más en auge. La gracia del movimiento conjuntamente con la elegancia de la 'laca', ponen de manifiesto las exigencias de la deportista que luce con frecuencia sus brazos desnudos, debe mostrar una piel absolutamente lisa para resultar elegante y distinguida. Solo el TAKY, crema parlante hace desaparecer en pocos minutos y sin peligro el pelo y vello superfluos dejando la piel blanca y lisa.

Hállase en todas las perfumerías. Tubo 375 pesetas

Ventajas del TAKY: Perfume delicioso. Efecto rápido. No se seca dentro del tubo.

Concesionario: A. G. Croliero - Angéles, 1-Barcelona

TAKY

Font: La Vanguardia, pàgina 7, dimarts 16 de setembre de 1930

de gènere. Naturalment, també s'ha de tenir en compte el paper rellevant que en aquest context van jugar les noves institucions democràtiques a partir del 1977, en gran mesura gràcies a la preocupació per a la pràctica femenina per part dels nous ajuntaments com el de Barcelona, però també per l'impuls de les institucions acadèmiques públiques de l'esport i la promoció de polítiques i estudis de gènere. En aquest període, la important proliferació i visibilitat de la pràctica esportiva femenina a Catalunya – que el 2010 ja arribava al 44,2% de la població practicant¹⁰ – també ha estat responsable d'un interès creixent per part de les ciències socials i humanes i, naturalment, ha donat lloc a noves necessitats de coneixement des de les ciències de l'activitat física, la fisiologia de l'exercici i l'entrenament. En bona mesura, doncs, en aquests darrers trenta-cinc anys s'ha recorregut un camí cap a la normalitat que havia quedat bruscament interromput amb la dictadura.

Una de les característiques essencials d'aquest procés, com no podia ser d'altra manera, ha estat la diversificació dels àmbits d'estudi i el gran creixement de treballs respecte de les etapes anteriors. Alhora, però, també cal tenir en compte que molt sovint en els darrers anys les autores dels estudis i treballs especialitzats són dones, cosa que reflecteix la major normalització de l'accés de les dones al món acadèmic i científic. En qualsevol cas, els àmbits d'estudi des dels quals s'ha abordat el tema de l'esport femení a Catalunya són múltiples i se centren fonamentalment en les ciències socials (educació, sociologia, antropologia, psicologia, economia, ciències de la comunicació i ciències del treball), les ciències humanes (història de l'esport, història de les dones, història de la cultura, filosofia i dret esportiu), les ciències de la salut (fisiologia i medicina de l'esport), les ciències de l'activitat física i de l'esport (des de les múltiples vessants de l'entrenament i les

Font: La Vanguardia, pàgina 4, dimarts 23 d'abril de 1935

ciències aplicades), així com altres subdisciplines científiques. La creació, en els darrers anys, d'organismes d'estudi com l'Observatori Català de l'Esport (2006) i de diferents grups de recerca reconeguts vinculats a les universitats del nostre país, a més, han impulsat nombrosos estudis, projectes finançats i publicacions que tenen per objecte d'estudi les dones i la pràctica de l'esport. Si bé és cert que encara existeix un llarg camí per recórrer en la realització d'estudis especialitzats sobre les dones esportistes, també ho és que cada vegada més les dones investiguen i realitzen treballs de doctorat sobre esport i activitats físiques a Catalunya¹¹. Aquest, sens dubte, esdevindrà un element important a tenir en compte en la proliferació de treballs sobre l'esport femení i en la millora del coneixement sobre aquest tema. Un coneixement que ha estat, és i serà imprescindible per tal de continuar transformant la realitat social de l'esport a la nostra ciutat i al nostre país.

NOTES:

1. Xavier Torrebaddella (2011). *La educación física y la actividad gimnástico-deportiva de las mujeres a partir de la bibliografía especializada del siglo XIX*. Arenal. *Revista de Historia de Las Mujeres*, 18, 147-179. <http://revistaseug.ugr.es/index.php/arenal/article/view/1444>
2. Joaquín Blanca de Ruiz (1839). *Elementos de equitación: o verdaderos principios de la escuela de a caballo, para uso de caballeros y damas*. Barcelona.
3. Consuelo Flecha García (1992). *El carácter médico-higiénico de la gimnástica en el s. XIX*, a *Actes del I Congrés Internacional Educació, Activitats Físiques i Esport en una perspectiva històrica*. Barcelona, p. 268.
4. Esther Cortada (1992). *Un precedent en l'educació física de les nenes. La proposta de Pilar Pascual de Sanjuán des de les pàgines de "El Monitor de Primera Enseñanza"*, a *Actes del I Congrés Internacional Educació, Activitats Físiques i Esport en una perspectiva històrica*. Barcelona, p. 262.
5. Montserrat Cabré i Teresa Ortiz (2001). *Sanadoras, matronas y médicas en Europa. S. XII-XX*, Barcelona: Icària, p. 246.
6. Neus Real (2009). *Dona i esport a la Catalunya dels anys trenta*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p.12.
7. Laura Brunet (1931). *Desnudismo integral*. Barcelona.
8. Onofre R. Contreras (1992). *La formación inicial del profesorado en Educación Física. Aproximación histórica*, a *Ensayos: Revista de la Facultad de Educación de Albacete*, 7, p. 171.
9. Ana M. Calera (1963). *Mujer... la gimnasia, la belleza y el deporte*. Barcelona: Cedro. Enrique Revilla (1970). *Manual de cultura física para la mujer*. Barcelona: Bruguera.
10. *Informe de l'Observatori Català de l'Esport 2010*. Generalitat de Catalunya i Institut Nacional d'Educació Física, p. 11.
11. *Tesis doctorals en curs als grups i centres de recerca. Sexe, anys 2008-2013* (2014). Observatori Català de l'Esport. Recuperat a <http://www.observatoridelesport.cat/>

A large, stylized number '2' is positioned in the upper left quadrant of the page. It is rendered in a light green color, matching the background, and is partially obscured by the text. The background of the entire page is a vibrant green, featuring a pattern of fine, white, concentric curved lines that create a sense of motion and depth.

PREMI DONA I ESPORT 2013

ROSA MARIA LAGUNA, TOTA UNA VIDA DEDICADA AL PATINATGE ARTÍSTIC. BIOGRAFIA DEL PREMI MIREIA TAPIADOR A LA PROMOCIÓ ESPORTIVA

CARLES GALLÉN

Als seus 61 anys, la barcelonina Rosa Maria Laguna encara continua calçant-se els patins cada setmana a les pistes del Club Patí Congrés, al barri de la Sagrera, per ensenyar el que tota la vida ha sabut fer millor, que és patinar sobre rodes. Va néixer en un ambient esportista –el seu germà gran, Luciano, va ser futbolista professional i va arribar a jugar al Barça de l'època de Johan Cruyff– i va començar a patinar quan tenia nou o deu anys amb uns patins de corretges en una vella pista de ciment que gairebé podia tocar des del balcó de casa seva, ja que estava situada a l'interior d'una illa de cases delimitada pels carrers Vèlia, Riera d'Horta, Pardo i Ignasi de Ros, al barri del Congrés. En aquella pista –construïda l'any 1958, inaugurada el 14 de juny de 1959 i on va establir la seva seu el Club Patí Congrés– és on va aprendre a patinar, com van fer molts altres nens i nenes del barri que practicaven l'hoquei patins i el patinatge artístic.

Malgrat tot, primer va provar sort amb el salt de llargada i fins als tretze anys no es va iniciar en el patinatge artístic de competició. I aviat va quedar molt clar que la Rosa havia nascut per a patinar, ja que de la mà de Montserrat Ribera, una altra gran campiona que també es dedicava a entrenar, en molt poc temps va assolir èxits importants en aquesta disciplina, tan plàstica però minoritària, fins que va arribar a convertir-se en una de les millors patinadores de l'Estat espanyol entre finals dels anys seixanta i mitjans dels setanta.

Rosa Maria Laguna el 1973, després de guanyar la Copa d'Europa, a la vella pista situada al mig d'una illa de cases al barri del Congrés on va començar a patinar

Font: Arxiu personal R. M. Laguna

Durant aquella època, Rosa Maria Laguna va ser habitual a les convocatòries de la selecció espanyola juntament amb Cionín Villagrà, Milagros Penagos, Mercedes Sahuquillo, Maite Chicón o Montse Garreta, i entre 1971 i 1975 va participar en cinc campionats del món consecutius. Va debutar el 1971 a Barcelona amb un dinovè lloc final en patinatge lliure; el 1972 va ser onzena a Bremen (Alemanya); el 1973, dotzena a Essen (Alemanya); el 1974 una altra vegada onzena a la Corunya, i el 1975 desena a Brisbane (Austràlia), on també va ser sisena en figures obligatòries. El seu major èxit internacional, però, va ser la victòria que va assolir el 1973 a la Copa d'Europa de Villefranche (França), dos anys després d'haver assolit la de bronze en aquesta mateixa competició.

A nivell domèstic, els seus duels amb la càntabra Cionín Villagrà, la primera patinadora de l'Estat espanyol a guanyar una medalla en un campionat del món, van ser èpics i en el seu palmarès hi figuren també tres títols de campiona de Catalunya, un d'Espanya de segona categoria i tres subcampionats d'Espanya absoluts.

El 1975, amb els companys de la selecció espanyola abans del Mundial de Brisbane, en el qual va ser sisena en figures obligatòries i desena en lliure. La Rosa Maria és la segona per la dreta

Font: Arxiu personal R. M. Laguna

Tots aquests èxits, més alguns altres aconseguits en criteriums estatals i internacionals, la van convertir en una de les millors esportistes catalanes i en una de les candidates habituals als premis a les millors esportistes femenines espanyoles de la seva època, en què les dones encara tenien serioses dificultats per poder compaginar la pràctica de l'esport i la seva vida laboral i familiar. Potser per això la seva carrera com a patinadora va ser curta però molt intensa i a finals del 1975 es va retirar, amb només vint-i-dos anys, dolguda per la manca de reconeixement que tenia aquest esport i pel tracte que havia rebut de la Federació Espanyola de Patinatge, que no va enviar cap entrenador al

Mundial de Brisbane. Tot i així, uns anys després va voler tornar a l'alta competició però, ja casada, es va quedar embarassada del seu primer fill i va haver de canviar de plans.

Durant tota la seva carrera esportiva sempre va tenir la mateixa entrenadora, Montserrat Ribera, de la qual va heretar la seva passió per transmetre els seus coneixements en el món del patinatge artístic. Mentre era patinadora en actiu ja feia d'entrenadora al Club Patí Congrès (Club Cotolene Congreso en aquella època), però quan es va retirar es va dedicar de ple a la Unió Esportiva Horta, on compaginava aquesta tasca amb la d'assessora tècnica de la seva secció de patinatge. Després va viure una curta etapa com a entrenadora de la secció de patinatge artístic del Reus Deportiu, però a principis dels anys vuitanta va tornar al Club Patí Congrès, en el qual havia desenvolupat tota la seva carrera de patinadora. I d'allà ja no s'ha mogut, malgrat que a partir del 1992 aquesta entitat va haver de deixar la seva històrica pista per anar a les del pati de l'Escola Pegaso i l'Institut Príncep de Viana de la Sagrera, on encara continua formant esportistes a l'espera de tenir un nou pavelló.

Amb un grup de patinadores del Club Patí Congrès en una de les pistes de l'Escola Pegaso i l'Institut Príncep de Viana de la Sagrera, on des de 1992 té la seva seu el Club Patí Congrès

Font: Arxiu personal R. M. Laguna

Durant els anys noranta, Rosa Maria Laguna també va compaginar la seva tasca com a entrenadora de club amb la de membre del cos tècnic de la Federació Espanyola de Patinatge, al qual va pertànyer durant gairebé una dècada. Sempre ha portat el patinatge artístic a la sang, sent una autèntica passió per aquest esport i per les seves mans han passat moltes fornades de patinadors i patinadores, molts d'ells internacionals, entre els quals destaquen Maria José Zuriaga, Núria Bonet, Susana Garcia, Sheila Ceide, Tomàs Astorga, Manolo Garcia o Ivan Merino.

Al marge de la seva faceta com a entrenadora, la seva vida professional també ha acabat girant al voltant del món del patinatge, ja que des del 1980 regenta una coneguda botiga de material per a la pràctica d'aquest esport al mateix barri del Congrès, a pocs metres de la pista en la qual va començar a patinar. I els seus dos fills, tot i no dedicar-se al patinatge artístic, també van triar un esport sobre rodes com l'hoquei patins. El petit va començar practicant l'hoquei patins al mateix Club Patí Congrès i després va ser internacional en hoquei línia, i el gran encara juga a l'equip de veterans del seu club de tota la vida.

L'estiu del 2014 al Centre Esportiu Municipal Trinitat Vella amb un grup de patinadores del Club Patí Congrès durant la quarta edició del trofeu organitzat pel club

Font: Eduard Baró

MIREIA MIRÓ, UN ESPERIT LLIURE. BIOGRAFIA DEL PREMI DONA ESPORTISTA

JOAN MIRÓ I BELÉN VARELA

2.2

Com pot ser, s'ha preguntat molta gent d'arreu, que una barcelonina, nascuda al barri d'Horta-Guinardó, arribi a ser campiona del món d'esquí de muntanya i sotscampiona del món de curses de muntanya?

Això, vist d'entrada i si ens ho plantegem fredament, no té massa sentit, potser és fruit d'un cúmul de casualitats, o potser no.

Mireia Miró corrent per la serralada del Cadí. Guillem Casanova, 2014

Neix el 31 de juliol de 1988 a Barcelona, i res, ni tan sols la barreja de gens catalans del pare i asturians de la mare, feia presagiar que teníem una gran atleta i una gran campiona entre els braços.

Sí que és cert que des de ben petita la Mireia sempre ha estat molt inquieta, curiosa, impacient, incansable, divertida, caòtica, un torrent d'energia inesgotable. Tot just caminava i ja es feia unes bones passejades pel Turó de la Rovira amb la seva germana gran, la Gisela. Van començar a estiuejar al poble de Farrera, al Pallars Sobirà, i van començar les primeres excursions, primer visitar llacs, després fer alguns cims: Taga, Puigmal, Noufonts, Ratera, Pica d'Estats... I tot i ser un esperit lliure creiem que la muntanya va estendre la seva teranyina i la va començar a atrapar llavors.

A les excursions per la muntanya es van afegir l'esquí, la natació, el taekwondo i els esports nàutics, i així va anar creixent, alta i espigada, sempre practicant algun esport. Als dotze anys, amb el seu esperit inquiet i curiós intacte, va voler anar més enllà, ja no en tenia prou d'acompanyar-nos a les excursions familiars i el seu pare la va portar a la UEC de Gràcia, el seu club.

Amb la UEC se li va obrir un món ple de possibilitats i, a més de fer excursions per la

muntanya, es va iniciar en diferents esports: barranquisme, bicicleta de muntanya, escalada i esquí de muntanya, que, paradoxalment, no li va agradar gens en aquell moment. Qui hauria dit llavors que acabaria sent campiona del món d'esquí de muntanya!!

Si hi ha hagut moments clau a la seva vida, un va ser la seva entrada al Centre de Tecnificació d'Esquí de Muntanya de Catalunya, així com per casualitat, quan tenia disset anys. I, ves per on, al CTEMC va trobar el seu lloc: un ambient fantàstic

Mireia Miró amb la seva germana. Joan Miró, 1994

i acollidor, companys i amics que encara ho són avui, com el Marc Pinsach, el Kilian i la Naila Jornet, i altres noies i nois amb les seves mateixes inquietuds, i gent magnífica com el Jordi Canals i la Núria Burgada, entre d'altres, que van saber treure el millor d'ella mateixa i que, a més de formar esportistes, formen persones en el seu vessant més integral. Progressar tècnicament, però també tirar endavant els estudis, aprendre a tocar de peus a terra, a gestionar l'èxit i el fracàs, a saber que hi ha alts i baixos i que el món de la competició no ho és tot, és un aprenentatge que va fer al CTEMC. Al principi, haver de competir no era el que més la motivava però a mesura que va anar passant el temps, i tot i ser un esperit lliure, el món de la competició també la va atrapar.

Un altre moment important es produeix quan decideix anar a estudiar STAPS (un equivalent d'INEF) al centre d'Alt Rendiment de Font-romeu, a França. En aquell entorn pirinenc passa tres anys fantàstics en companyia del Kilian Jornet i del Marc Pinsach. Aleshores, tots tres eren els únics estudiants catalans que hi havia, ara n'hi ha uns quants més. Continua arrelant-se fortament a la muntanya i refermant els seus valors. Entrena i viu en altitud, surt amb els esquís posats de l'habitació, va a classe, participa en competicions d'esquí de muntanya molts caps de setmana i es produeix un salt qualitatiu important, els bons resultats comencen a arribar, tot i la seva joventut. De manera que el 2008 es proclama campiona del món júnior d'esquí de muntanya, però encara s'ha de trobar cara a cara amb les sèniors, les grans esquiadores transalpines, les dominadores mundials de l'especialitat.

Un estiu, també com per casualitat –el Kilian li dona un dorsal, corre una cursa de 32 km i acaba quarta–, comença a córrer per muntanya. Se li dona bé, li agrada i les llargues hores d'entrenament de l'hivern també donen els seus fruits a l'estiu i comença a fer curses per muntanya progressant molt ràpidament i obtenint bons resultats, fins arribar a ser sotscampiona del món de curses per muntanya.

A l'estiu fa curses, bicicleta de carretera i escalada. I, tot i ser un esperit lliure, torna a estar atrapada molt intensament.

Acaba la llicenciatura d'STAPS amb l'especialitat d'esport adaptat, i amb el títol a la butxaca se'n va a viure als Alps i es professionalitza amb el suport d'alguns patrocinadors. Això li permet viure de manera senzilla, sense luxes, però dedicant-se exclusivament a la competició d'alt nivell. Continua atresorant experiències noves,

Mireia Miró en competició d'esquí de muntanya. Tour du Rutor, 2012

vivències inigualables i amistats úniques, amb la certesa que ha trobat el "lloc" que li correspon i sabent del cert que la muntanya i l'esport són el seu món. Amb aquesta progressió constant, la Mireia, aquesta noia barcelonina, es proclama campiona del món d'esquí de muntanya el 2011.

Però la bèstia negra de molts esportistes d'alt nivell, una lesió, li arriba de sobte i s'instal·la de manera persistent i dolorosa al seu genoll, com per recordar-li que res no és etern, que potser ha arribat l'hora de fer canvis. I amb vint-i-quatre anys, la Mireia, que ha aconseguit a nivell esportiu tots els objectius que s'havia marcat, deixa el món de l'esport d'elit, aparentment, d'un dia per l'altre però en realitat meditant molt la decisió. I com que és un esperit lliure apassionat necessita canalitzar la seva energia en altres projectes, altres motivacions que omplin la seva vida i comença una altra gran aventura, el salt

B.A.S.E.

Encara que aquell diumenge, 31 de juliol del 88, no poguéssim entreveure la seva sorprenent trajectòria vital, sí que podem afirmar que els seus resultats esportius i la seva evolució com a persona no són en absolut fruit de la casualitat. Al darrere hi ha treball, passió, esforç, sacrifici, motivació, dedicació, constància, perseverança, lluita, ambició, patiment, humilitat, estratègia, intel·ligència i, per suposat, el nostre suport incondicional i també el de tota la gent que l'ha ajudat.

Així és com l'esperit màgic de les muntanyes va atrapar aquesta noia apassionada de la vida i l'esport i l'acompanya sempre allà on vagi.

Barcelona, 2 d'octubre de 2014

Mireia Miró i Kilian Jornet celebren la victòria. Pierra Menta, 2013

PREMI AL MITJÀ DE COMUNICACIÓ: NI TAN ALT NI TAN DIFÍCIL

GEMMA MARTÍ

2.3

TOT ÉS POSAR-S'HI. EL PROCÉS DE GESTACIÓ DE NI TAN ALT NI TAN DIFÍCIL, D'ARACELI SEGARRA

"Feia deu anys que li deia a l'Araceli que hàviem de fer aquest llibre, un llibre que compara els reptes de pujar una muntanya amb els que es pot trobar qualsevol persona, des d'una estudiant a una mestressa de casa, passant pel director d'una empresa, en el seu dia a dia", explica la Iolanda Batallé, escriptora i responsable de La Galera, editorial que l'octubre de 2013 va publicar *Ni tan alt ni tan difícil*, d'Araceli Segarra, la primera dona catalana –una lleidatana de vint-i-sis anys– que va pujar a l'Everest, i ho va fer mentre rodaven un documental en format IMAX i després de formar part del rescat de la tragèdia més greu de la història d'aquest vuit mil en què van morir tretze persones entre el 10 i l'11 de maig de 1996.

Des de fa anys l'Araceli imparteix sessions en empreses on explica com afrontar els reptes i com aplicar aquestes recomanacions, i la Iolanda sempre va considerar interessant recollir les seves idees, vivències i conceptes. Abans, però, molts editors ja li havien demanat i l'Araceli sempre deia que no, que no ho veia clar, que no era el moment... No obstant, ara fa gairebé tres anys, a l'estiu, mentre la Iolanda era al poble de vacances, l'Araceli la va trucar per dir-li que sí, que havia arribat el moment. "Vaig fer un crit i fins i tot el meu fill em va preguntar què em passava. No m'ho acabava de creure! Va ser una gran alegria i l'inici de *Ni tan alt ni tan difícil*", remarca la responsable de La Galera.

Mai no m'han agradat les figues. Ni al natural, ni encara menys en forma de galeta. Tot i així, avui per esmorzar gairebé en buido la capsa. Me les he anat menjant una rere l'altra mentre escalfava l'aigua per fer te. Era l'únic que em venia de gust. Ni tan alt ni tan difícil. Pàgina 13

"A la Iolanda li va costar convèncer-me –apunta l'Araceli Segarra–. Quan vaig baixar de l'Everest ja em van demanar d'escriure un llibre, però aleshores vaig creure que no li podia ensenyar res al món, que seria pretensions per part meua, i ara tampoc puc ensenyar-li res, però sí que puc compartir les meves vivències i el que n'he extret. Ara el meu instint em deia que potser sí que era el moment de posar-ho tot per escrit", reflexiona l'Araceli mentre la Iolanda assenteix amb el cap i explica que fa més de quinze anys que es dedica a l'edició i que una de les tasques de l'editor és perseguir allò en què creu d'una manera clara, en ser pacient i tenir el convenciment que tot arribarà en el seu moment, i aquest n'és un clar exemple. Alhora es mostra satisfeta perquè l'instint no li va fallar: el llibre va estar quinze setmanes a les llistes de més venuts, s'ha traduït al castellà i a l'italià i se n'han venut més de 30.000 exemplars. Tot un èxit.

Ni tan alt ni tan difícil narra en primera persona i d'una manera molt natural, tal com s'expressa

en parlar, les vivències de l'Araceli Segarra pujant l'Everest i d'altres muntanyes, i aquestes van acompanyades d'altres explicacions que són com un breu resum de la lliçó extreta arran de cada experiència. "Em va sorprendre la capacitat de l'Araceli de crear ritmes i de gestionar els temps, que a vegades en un text llarg no és fàcil d'aconseguir. A més, és una persona espontània a l'hora de parlar, clara, directa, i per mi era molt important mantenir-ho. Volia que qui llegís el text sentís aquesta espontaneïtat, la manera de transmetre que té, la frescor, el ritme ràpid, com caminant per la muntanya, perquè ella és així, ràpida, àgil".

El pròleg, d'Andreu Buenafuente, deixa entreveure el caràcter i la manera de ser i de fer de l'autora. Diu Buenafuente: "És una dona tossuda..., perfeccionista... orgullosa, directa, transparent... Si no està d'acord, t'ho dirà". Més endavant afegeix: "Té una bogeria divertida i també un rigorós control de la seva feina". "Té l'alegria dels viatgers de veritat, dels que coneixen el món i saben valorar-lo en la seva riquesa i profunditat. Alegria, professionalitat, alegria. Una fórmula perfecta. Un peix que es mossega la cua, doncs, i que s'accentua amb el pas dels anys, que (per sort) et donen més experiència, més vivència, molta més saviesa". "Em va demanar una primera opinió i li vaig dir el que pensava: "És molt honest". Ho penso de veritat i no esperava menys d'ella".

El desig de fer alguna cosa és la millor empenta per trencar els petits o grans límits mentals que sovint ens aturen i ens limiten. Ni tan alt ni tan difícil. Pàgina 42

El desig, la sort o la casualitat van fer que, el dia que havia quedat amb la Iolanda Batallé a La Galera per parlar del procés de gestació de *Ni tan alt ni tan difícil*, l'Araceli Segarra també hi fos per endegar un altre projecte. "Quina sort que he tingut de coincidir amb tu aquí!", li dic a l'Araceli just després de les presentacions. Ella ràpidament em respon: "Les coses són per algun motiu, no són només fruit de la sort o de la casualitat". I aprofito "aquest motiu" per fer-li una entrevista.

Com et plantejges *Ni tan alt ni tan difícil*?

Com un llibre on intento transmetre aquells conceptes que he recopilat al llarg dels anys, que sé que funcionen –o no– perquè els he provat i experimentat, i que a partir de les meves experiències a la muntanya, tant les positives com les que no ho són tant, el lector reflexioni i pugui extreure'n quelcom que l'ajudi en el seu dia a dia.

Et va resultar fàcil posar-te a escriure?

Una cosa que he après de la muntanya és que puc arribar a ser molt estricta en la manera de treballar, i és el que vaig aplicar en aquest cas. Em vaig assegurar a escriure i vaig dedicar-hi sis mesos. En alguns capítols em rellegia els diaris que havia escrit per tornar a aquell moment i, si era possible, em posava la música que havia escoltat durant aquella aventura. La música em desperta els sentiments, m'obre els porus de les emocions... Jo treballo molt per emocions, per records, i intento posar-los per escrit per generar empatia amb les persones que ho llegiran després i que es puguin posar en el meu lloc.

Et va ser fàcil traslladar aquests sentiments, emocions i vivències sobre paper?

Hi havia dies més bons que altres, i a mesura que escrivia tenia la sensació que ho feia millor. Al final se'm feia força fàcil, sentia que tenia certa fluïdesa, el que no vol dir que ho hagi fet bé. Ara ja és qüestió del lector dir si aquesta sensació és compartida.

L'Araceli Segarra a la Cerdanya amb el seu llibre, *Ni tan alt ni tan difícil*. Alfons Valls. 2014

El consideres un llibre d'autoajuda?

Defineix-me autoajuda... Per mi un llibre de cuina és un llibre d'autoajuda si t'ajuda a cuinar i a ser feliç. Intento no etiquetar, encara que entenc que és normal, sobretot per als bibliotecaris perquè els han de classificar i posar-los en prestatgeries. Però si no et cal posar-lo en una prestatgeria, no l'etiquetis i gaudeix-ne.

T'ha sorprès la bona acollida per part dels lectors?

He rebut molt bones crítiques i, per exemple, fa uns dies una persona em va enviar una piulada amb una fotografia d'una pàgina del llibre amb uns paràgrafs subratllats. Em va al·lucinar que em subratllessin! També vaig rebre una piulada del Luis Enrique, abans que fos entrenador del Barça, on em deia que el meu llibre l'havia ajudat molt... Les piulades em sorprenen, perquè la gent és molt espontània i honesta. Vaig escriure el llibre intentant que servís per a alguna cosa, i m'omple de satisfacció haver-ho aconseguit.

Dius: "Vaig escriure el llibre intentant que servís per a alguna cosa". Quina és "aquesta cosa"?

Crec que, bàsicament, reafirmar el que la gent ja sap. Jo no m'invento cap teoria; utilitzo el criteri, la lògica i el sentit comú, i em baso en l'experiència, que acaba essent el més creïble.

T'esperaves aquesta facilitat per explicar les teves vivències, i després extreure'n una lliçó?

No, jo escrivia. El primer que s'ho va mirar va ser el meu home, que és el més crític de tots. Recordo que li vaig deixar dos o tres capítols seguits, perquè tingués una mica de teca, i una de les coses que em va dir va ser: "Ostres, és que m'agrada molt!". I aquest primer "m'agrada molt", tan honest, és el que em va fer pensar que

potser estava quedant més o menys bé. Després des de l'editorial et corregeixen, i una de les coses que em tenia més amargada és que no em deixaven posar "lo". Per als lleidatans el "lo" és quelcom molt nostre i jo el posava per tot arreu... Vaig haver de claudicar...

Vas haver de claudicar en quelcom més?

No, i una de les coses que és d'agrair és que en cap moment em van demanar de "posar-hi més sang". Per aquí no hi hauria passat. L'exageració i el sensacionalisme no van amb mi.

Com vas seleccionar les fotografies que acompanyen els textos?

Tinc un arxiu fotogràfic bestial, i vaig haver de deixar-ne moltes de banda. Les que vaig triar són les que, d'una manera o una altra, estan relacionades amb el que explico. En vaig posar de la meua trajectòria, i intentant complaure a dos sectors: els alpinistes i els no aficionats. Per exemple, el concepte de la foscor i la por sí que es pot copsar amb la fotografia de quan m'inicio en l'espeleologia. N'hi ha d'altres que mostren el treball en equip, com superar reptes, l'esforç... El problema el vaig tenir a l'hora de seleccionar-les, ja que hauria pogut fer un llibre només de fotografies!

I la de portada?

Aquí vaig tenir una gran "baralla". Jo no volia sortir a la portada. Em resulta una mica massa xocant, massa protagonisme..., és el "jo, jo, jo" que sempre he intentat evitar. Primer vaig dir que no, però finalment vaig acceptar. Vaig buscar i rebuscar fotografies, i finalment vaig dir: "Aquesta o cap. No accepto negociacions". És una fotografia que em va fer fa temps el fotògraf i també alpinista Jordi Canyameres.

El títol del llibre, és teu?

Sí, després de dir moltes beneiteries, de donar-li moltes voltes, de mirar i remirar els títols d'altres llibres, finalment va sorgir aquest i crec que "el vam clavar". Jo volia que fos un títol desdramatitzant, un xic irònic, però que també transmetés un missatge. I amb aquesta frase, "ni tan alt ni tan difícil", transmeto la idea del contingut del llibre, que les coses no són tan inassolibles. A més, li vaig enviar a l'Andreu Buenafuente –que una de les coses que té és que és molt bo posant títols, té molta gràcia– amb un parell més d'opcions més i, sense dubtar-ho, va triar aquest.

Dius que no tot és tan inassolible...

Sí, i el que ho canvia tot és el primer pas. Per exemple, pots dir: "Avui no tinc ganes de sortir a córrer", però si fas el primer pas, que és posarte les vambes, tens tots els números per sortir a córrer. I això amb tot. Cal fer el primer pas, i una vegada fet, el segon et serà més fàcil i una cosa et portarà a l'altra. I aquest primer pas, que a vegades et sembla impossible, amb el temps t'adones que no era ni tan alt ni tan difícil.

Et plantejes escriure un segon llibre?

Tinc un sarpat d'anècdotes i idees que no he posat en aquest primer, i que guardo per a un segon... O sigui, que sí que m'ho plantejo, però a llarg termini. Ara el que vull és sortir a la muntanya, a córrer, a escalar, que és quan em sorgeixen les idees, les clarifico... L'esport m'ajuda a veure-hi més clar.

M'agrada veure els projectes i la vida com un cim que podem pujar, tot escalant petits graons, esforçant-nos, amb sentit de l'humor, gaudint del moment, compartint i aprenent; un cim que no ha de ser ni tan alt ni tan difícil. Ni tan alt ni tan difícil. Pàgina 208

PREMI AL CLUB ESPORTIU: CLUB NATACIÓ KALLÍPOLIS

Mª JOSÉ BILBAO

2.4

El CN Kallípolis es fundà el 1968 a Barcelona. Una vintena de persones, uns estatuts i un portafolis amb els documents fundacionals constituïen el capital de la nova entitat. El local social es va fixar al comerç on treballava César Villegas, el primer president (avui dia continua sent el president del club). César Villegas, que va aprendre de forma autodidacta, va ser també l'entrenador del grup durant molts anys. Les sòcies procedien d'un extingit Club Drink (nom sorgit pel patrocini d'algunes begudes). El club neix en un moment en què la natació sincronitzada (aleshores ballet aquàtic) es troba en hores baixes després d'una dècada de certa popularitat deguda més a la seva consideració com a espectacle que com a esport. En un context de gran afició a la natació, al waterpolo i als salts, la natació sincronitzada es veu com una especialitat "menor", un assumpte gracios de senyoretetes que es guarneixen per nedar amb música. Durant anys la prioritat del

club és lluitar per aconseguir la consideració esportiva al si de la federació catalana de natació.

El club guanya cada any els campionats de Catalunya i d'Espanya, això sí, amb una escassa competència (depenent de l'any, quatre o cinc clubs en competició estatal i dos a Catalunya). L'any 1973, per primer cop, la Federació Internacional de Natació inclou la natació sincronitzada als campionats del món, tot atorgant-li la mateixa consideració que a la resta d'especialitats. El club participa amb entrenador i nedadora, i aquest contacte amb la sincro mundial els obre un camí de desenvolupament tècnic que permetrà un progrés continuat fins als vuitanta. És durant els darrers setanta i els vuitanta que floreix la primera generació de nedadores que comencen la pràctica de la sincro abans dels deu anys, fet insòlit fins aleshores.

El fort sentiment de club i la passió per l'esport fan que el club es retroalimenta amb exnedadores amb formació docent i pedagògica que, de forma totalment altruista, van ser les entrenadores de les participants als primers jocs olímpics que inclouen la sincro l'any 1984 i als posteriors del 1988. La piscina municipal de Can Caralleu, on gràcies a l'Ajuntament de Barcelona podíem treballar en horari extraescolar correcte en una piscina climatitzada, va ser testimoni de la germinació d'un èxit que no podíem imaginar aleshores.

Participació al Campionat d'Espanya l'any 1968 a la piscina Es Fortí de Palma de Mallorca. Podem veure les integrants de l'equip del club amb el seu entrenador, fundador i president, César Villegas.
César Villegas, 1968. Font: Club Natació Kallípolis

Aquesta és una etapa reivindicativa que s'allarga fins als noranta per tenir les mateixes condicions de treball i suport que les especialitats "estrella" –la natació i el waterpolo– i pujar al tren de l'alt rendiment que arribarà de la mà de la Secretaria General de l'Esport quan crea el centre de tecnificació i rendiment a la Blume d'Esplugues.

Participació de l'equip júnior amb l'Anna Tarrés d'entrenadora, com a preswimmers en els darrers Campionats del Món de Natació Barcelona 2013.

Beppe di Prima, 2013. Font: Club Natació Kallipolis

Gala de Nadal 46è Aniversari "La Festa Continua!", 2014. Cercant la innovació el club incorpora, per primer cop en un espectacle de natació sincronitzada, la tecnologia dels leds tot creant moments màgics.

May Zircus, 2014. Font: Club Natació Kallípolis

Integrants de l'equip benjamí del club en la seva participació al Campionat de Catalunya Benjamina a les Piscines Municipals de Montjuïc a Barcelona el juny del 2013.

Montse Lavilla, 2013. Font: Club Natació Kallípolis

Els jocs olímpics de Barcelona marquen un abans i un després. La pràctica creix al club i arreu, i creix exponencialment la dedicació necessària per arribar a l'èxit esportiu i així apareix la necessitat de diversificar l'oferta per tal que les nenes i les noies trobin el seu nivell de gaudi. També retornen al club les nedadores dels cinquanta i així el club creix a tots els nivells esportius.

L'any 1995, malgrat la incredulitat dels dirigents esportius espanyols, al Campionat d'Europa de Viena, un equip espanyol, format en un 90% per nedadores del CN Kallípolis (CNK), guanya credibilitat internacional tot obtenint un cinquè lloc inimaginable fins llavors. A finals dels noranta i durant els primers anys del 2000, una nedadora del CNK, ara entrenadora, Anna Tarrés, porta la selecció espanyola a la gran explosió dels Campionats del Món de Barcelona 2003.

Duet olímpic integrat per l'Andrea Fuentes i l'Ona Carbonell. L'Andrea i l'Ona, nedadores del club, van obtenir la medalla de plata en la modalitat de duet amb la coreografia "Tango". Jocs Olímpics de Londres de 2012.

May Zircus, 2012. Font: Club Natació Kallípolis

Gala de Nadal 46è Aniversari "La Festa Continua!", 2014. La Piscina Sant Jordi acull anualment la Gala del club amb la participació de més de 300 nedadores des dels 6 als 90 anys.

May Zircus, 2014. Font: Club Natació Kallípolis

I el club continua treballant amb el suport de la ciutat. Tot i que ens hagués agradat, no hi ha hagut nens que practiquin sincro però la lluita per l'esport femení ha estat fructífera. El club ha estat ininterrompudament campió d'Espanya (en totes o alguna de les categories d'edat durant quaranta-cinc anys i ha generat afició i sentiment de grup entre centenars de nenes, noies i dones).

Enguany en som més de tres-centes.

A large, stylized number '3' in a light teal color, positioned on the left side of the page. The background features a pattern of thin, curved lines that create a sense of motion or a ripple effect, transitioning from a darker teal on the left to a lighter teal on the right.

CURSA DE LES DONES

UNA ONADA ROSA... MOLT ROSA!

ESTEFANIA SANZ

3.1

Hola, sóc l'Ona, tinc 18 mesos i avui és diumenge, dia 10 de novembre de 2013, no sé per què però la meua mare m'ha despertat abans d'hora i m'ha posat un xandall rosa i m'ha fet dues cuetes!!!! Fa fred i hi ha boira però hem sortit al carrer molt contentes i animades... però encara no sé per què!!!!

Hem arribat al col·le del 'tete', l'Eulàlia Bota, però el 'tete' no venia amb nosaltres!!! No entenc res de res!!!! A l'arribar hi havia moltes mares, 'tates', tietes, àvies, amigues, no sé però totes érem dones i vestides igual... ala!!!!!! Portem una samarreta del mateix color que el meu xandall ROSA!!!!!!

S'han tornat una mica boges perquè alguna senyora pujada a sobre d'un banc els hi donava papers amb números que elles es penjaven a la samarreta i no sé per què després es canviaven entre elles els papers. M'he posat nerviosa amb tant moviment i la mama m'ha explicat que els nostres papers amb números eren d'unes altres senyores i que elles tenien els nostres, i la mama reia perquè en el seu paper resulta que li havien canviat el nom!!!

Després ens han fet una foto a totes a la porta del col·le i la senyora del banc ens ha dit que havien d'anar al metro, i que quan arribéssim a l'avinguda Maria Cristina, cadascuna anés a la sortida perquè hi hauria molta gent i que ella aniria una mica més tard perquè havia de portar un porquet que entre tots els del col·le havíem omplert. I el porquet també era rosa!!!!!!

Quan estàvem al metro m'he posat molt contenta perquè algú aquella nit l'havia pintat de rosa, tot era rosa, mirés cap on mirés tot era rosa. Totes les mames estaven molt contentes i xerraven entre elles encara que no es coneixien i el senyor que conduïa el metro anava donant ànims a totes per una cosa que es diu altaveu i, cada vegada que ho feia, les mames aplaudien i jo també encara que no sé per què.

En arribar m'he adonat que també havien pintat el carrer de rosa, allà sí que hi havia gent!!!!!! Vam anar cap a la sortida, encara que hi havia moltíssima gent i no es veia el rellotge de sortida.

Mentre anàvem i esperàvem per sortir ens donaven molts ànims i posaven música molt forta i totes saltaven i ballaven, jo també... però devia de fer molt de fred perquè les senyores de rosa no paraven de repetir: "Tengo la piel de gallina", estaven molt emocionades i fins i tot algunes ploraven.

La mama m'ha dit que ja comença i ja havien donat "el pistoletazo de salida" però, com que érem molta gent, fins passats uns bons vint minuts no hem passat pel "pont" de sortida... però allà les mames deien coses molt boniques a un senyor que es deia Orozco; li deien: "Orozco que te como" i òndia jo amb el meu 'bibe' de llet!!!! Però no me'l van donar fins més tard!!!!

Després de sortir, hem hagut de caminar durant una estona però encara no podíem córrer fins que hem arribat a un carrer molt gran on tothom corria, caminava, feia fotos, parlava amb la gent que estava parada a la vorera que ens aplaudia, i jo a ells... què 'xulo'!!!!

Als carrers havien posat uns pals amb números i les senyores de rosa es feien fotos cada vegada que veien un d'aquests pals. Jo els pals 3, 4 i 5 no els he vist perquè m'he adormit, això d'aixecar-me tan d'hora...

Poc després de despertar-me hem tornat a veure el pont i el rellotge quadrat que tenia més números que abans i al fons he vist una font d'aigua molt gran. Tothom quan arribava es feien petons, aixecaven els braços, s'abraçaven i ploraven... però d'alegria i tornaven a tenir fred perquè deien un altre cop això de "la piel de gallina"!!!! Totes estàvem molt contentes amb les fotos i després ens donaven ampolles d'aigua però cap 'bibe' per a mi!!!!

Després el senyor al qual totes es volien menjar i fer-li fotos va cantar una cançó i portava unes ulleres també roses que jo volia!!!! Després aquest senyor cridava a alguna senyora de rosa per a què pugés a l'escenari i li entregava uns premis, però no eren 'xuxes', i les senyores aplaudien molt fort.

Ja cap al final, les senyores de rosa marxaven a casa, a prendre un refresc, i d'altres pujaven cap a la font on hi havia música i saltaven i ballaven. Quan totes les senyores de rosa es van calmar una mica, algunes mames del col·le i jo ja vam marxar cap a casa.

Per fi ja sóc a casa, m'han donat el meu 'bibe' i me'n vaig a dormir; estic cansada, no entenc molt bé que he fet avui però la mama m'ha dit que ha estat un dia molt important per a mi i per a totes les dones perquè totes en aquest moment en som una de sola, fem una pinya i hem posat el nostre granet de sorra... Abans de dormir he sentit a la mama que em deia "NUNCA ESTARÁS SOLA" i m'ha fet un gran petó.

L'any vinent repetim!!!!

**ESTUDIS
EN CLAU DE
GÈNERE**

EL MERCAT DE TREBALL DE LES LLICENCIADES EN CIÈNCIES DE L'ACTIVITAT FÍSICA I L'ESPORT

MARTA PÉREZ I ANNA VILANOVA

4.1

Introducció

Un dels trets que més caracteritza les profundes transformacions de les darreres dècades en la configuració social de l'ocupació a Catalunya és la incorporació massiva de les dones al mercat de treball a partir de la dècada dels vuitanta. Aquesta incorporació és deguda a un canvi en les pautes de comportament de les dones, així com en la seva forma de definir-se: si anteriorment les dones es definien (i eren definides), sobretot, com a mestresses de casa, ara es defineixen, sobretot o també, com a treballadores. Aquesta nova definició afecta la gestió del temps de les dones, ja que han de combinar la seva activitat principal com a responsable de la llar amb la de treballadora atès que el nou model de família no és estrictament el de doble proveïdor: dones i homes treballant al mercat i a la família en igualtat de condicions (Prieto i Pérez de Guzmán, 2013). Aquest fet incideix notablement en les trajectòries professionals de les dones, tant pel que fa als àmbits d'inserció escollits com a les possibilitats de promoció i ascensió, el que s'anomena sostre de vidre¹.

En el cas concret del mercat de treball de l'esport, els estereotips de gènere associats a la visió històrica de l'esport com un espai masculí dificulten l'accés de les dones en termes d'equitat, tant en la seva pràctica com en la seva gestió (Alfaro, Vázquez i

Gallardo, 2012). La càrrega cultural i social que condiona les preferències de les dones per ocupar determinades posicions i sectors rep el nom de discriminació salarial prèvia o indirecta. En canvi, la valoració inferior de l'ocupació d'una dona respecte a un home s'anomena discriminació salarial directa (Sallé i Molpeceres, 2010). La segregació sectorial està subjecta a un mandat de gènere on l'adscripció dels papers, rols i activitats que han d'exercir dones i homes determinen les vocacions educatives i professionals. Per aquest motiu, la participació femenina es concentra majoritàriament en aquells sectors vinculats amb activitats de l'àmbit privat-domèstic com la sanitat, l'educació i l'atenció, entre d'altres (Cáceres, Escot, Fernández i Saiz, 2004).

En aquest article s'analitza l'evolució de la presència de les dones a la llicenciatura en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport (CAFE) així com les condicions laborals de les titulades en comparació amb les dels homes. L'objectiu d'aquest article és esbrinar si al mercat de treball de les persones llicenciades en CAFE es dona el fenomen de la discriminació tal i com succeeix en d'altres sectors d'activitat.

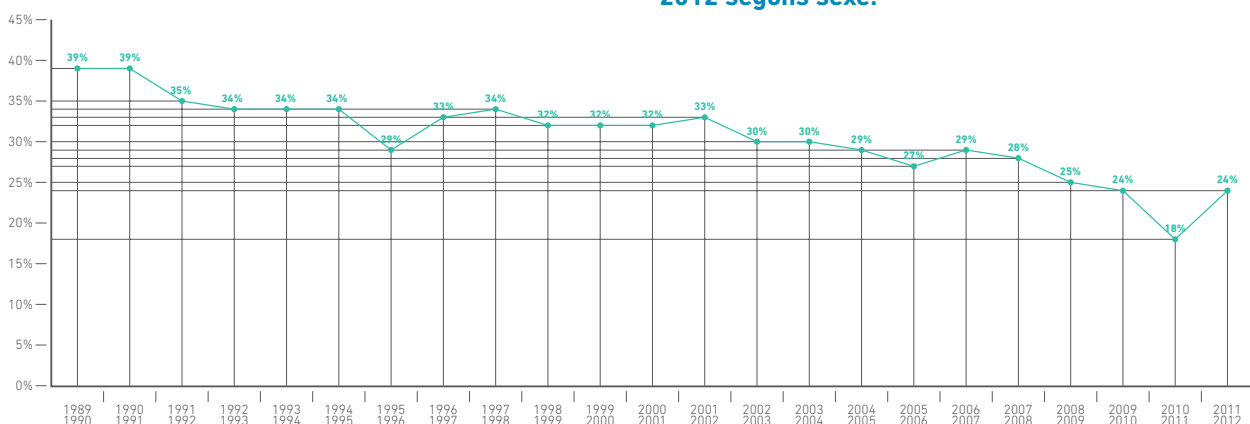
Les llicenciades en CAFE, un grup en minoria

Els inicis de la formació del professorat femení en educació física a Espanya daten de l'any 1887, amb la inauguració de l'Escola Central de Gimnàstica, en la qual es van formar 71 professors i 16 professores abans del seu tancament per motius econòmics l'any 1892 (González, Lleixà i Casamort, 2010:17). Al segon quart del segle XIX, un cop finalitzada la Guerra Civil, es van constituir diverses escoles destinades a la formació d'instructoros esportives com l'Acadèmia Nacional d'Instructoros de Joventuts Isabel la Catòlica (1942). Anys més tard, el 1956, inicia la seva activitat a Madrid l'Escola de Professores d'Educació Física Julio Ruiz de Alda. Durant el període franquista, a les escoles de formació del professorat s'aplicava una política de segregació per sexe en la qual la secció femenina era l'organisme encarregat de la formació del professorat femení (Zagalaz i Cachón, 2012). Aquesta segregació es va mantenir durant tot el període d'existència d'aquestes escoles ja que es partia de la base que homes i dones desenvolupaven rols diferents i, en conseqüència, havien de rebre formacions diferents (Puig, 1980:86).

No va ser fins a l'arribada de la democràcia que les dones i els homes van poder formar-se en un mateix centre. El primer centre mixt va ser l'INEF de Barcelona, inaugurat l'any 1975. Actualment, a Catalunya, hi ha sis centres que imparteixen el Grau en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport (antiga llicenciatura): INEFC Barcelona, INEFC Lleida, URL Blanquerna, Universitat de Vic, Universitat de Girona i ESCS TecnoCampus Mataró-Maresme.

Per poder accedir als estudis en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport, tant els homes com les dones han de superar unes proves d'aptitud personal (PAP) que disposen de barems diferents segons el sexe. Del total de persones aspirants a l'INEFC dels darrers vint-i-tres anys, únicament un 30% han estat dones. El desequilibri entre sexes s'ha anat repetint des de l'inici dels estudis. No obstant, la tendència cap a una menor proporció de dones aspirants s'ha fet més acusada amb el temps, fins arribar al 18% del curs 2010-11 tal com es pot observar a la figura 1.

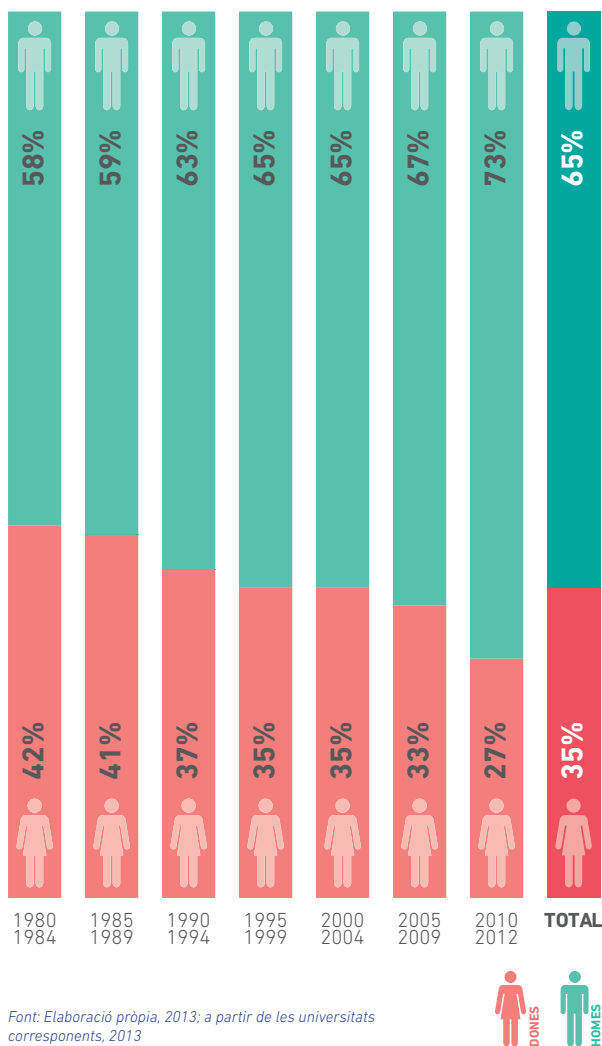
Figura 1. Presència de dones aspirants als estudis en CAFE a l'INEF-Catalunya durant el període 1989-2012 segons sexe.

Font: Serra i Soler, 2012

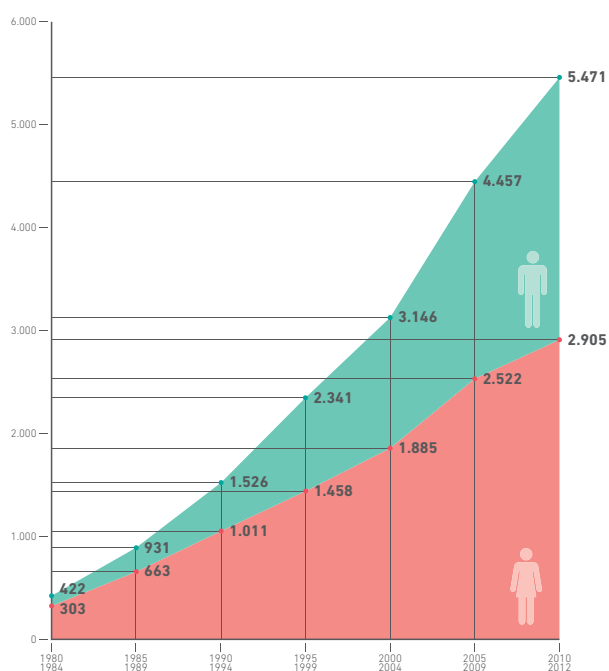
Tal i com era d'esperar, la desigualtat entre sexes de les persones aspirants es dona també en les persones titulades. En aquest sentit, l'any 2012 es va xifrar en 8.376 el total de persones llicenciades en CAFE per les universitats catalanes. D'aquesta xifra, únicament un 35% eren dones (vegeu la figura 2), resultant així un total de 2.905 llicenciades (vegeu la figura 3).

Figura 2. **Distribució per sexe de les persones llicenciades en CAFE segons grup de promocions.**

Font: Elaboració pròpia, 2013; a partir de les universitats corresponents, 2013

Figura 3. **Acumulat persones llicenciades en CAFE durant el període 1980-2012 segons sexe i grup de promoció.**

Font: Elaboració pròpia, 2013; a partir de les universitats corresponents, 2013

Però quin és l'origen d'aquest desequilibri? Per una banda, la preferència de les dones pels estudis de ciències socials (educació, història, etc.), la presència de les quals és del 61%, i pels estudis de ciències de la salut (infermeria, fisioteràpia, etc.) arribant a ser d'un 70% (MECD, 2012). En general, les dones perceben que els estudis en CAFE tenen un caràcter molt androcèntric (Serra i Soler, 2012). Per l'altra, i tenint en compte que la majoria de persones que decideixen cursar CAFE practiquen esport, el menor índex d'activitat física existent entre les nenes i les adolescents vers el sexe masculí. No obstant, crida l'atenció que, tot i que els darrers estudis sobre els hàbits esportius de la població escolar posen de manifest que cada cop els índexs d'activitat física entre nens i nenes es van

apropant (Viñas i Pérez, 2011), el percentatge de llicenciades en CAFE disminueixi tal com mostra la figura 2. Aquesta dada deixa entreveure que les generacions de dones més joves, tot i practicar esport en major mesura, prefereixen encaminar la seva carrera professional cap a altres àmbits.

Aquesta situació de desequilibri entre el nombre de persones titulades en CAFE té incidència sobre el mercat de treball, ja que es reproduïx en les estructures de les organitzacions esportives fent predominar els valors associats al gènere masculí sobre el femení (Puig, 2007), tal com ha estat succeint al llarg de la història. Caldria reflexionar sobre quines podrien ser les solucions possibles per, des d'una perspectiva laboral, fer més atractiu l'àmbit de l'activitat física i l'esport per a les dones (Serra i Soler, 2012).

Llicenciats i llicenciades, diferents condicions laborals?

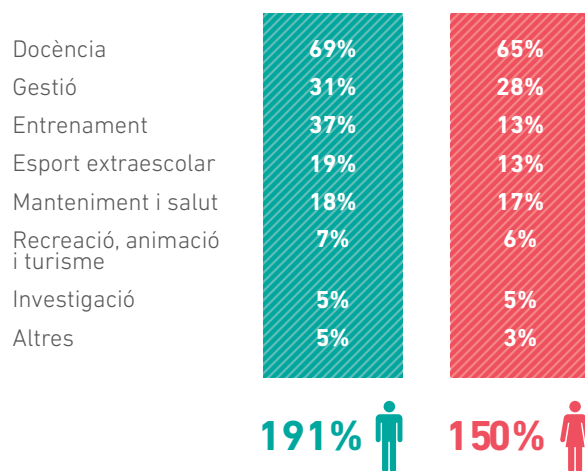
Els resultats d'aquesta secció es desprenen de l'estudi El mercat de treball de les persones llicenciades en Ciències de l'Activitat Física a Catalunya, dut a terme l'any 2013 per l'Observatori Català de l'Esport, amb el suport de la Diputació de Barcelona i la col·laboració del Col·legi de Llicenciats en Educació Física i Ciències de l'Esport de Catalunya, en el qual es van entrevistar, mitjançant un qüestionari en línia, mil persones llicenciades en CAFE per les universitats catalanes. La mostra recollida garanteix la representativitat dels resultats per al conjunt de llicenciats i llicenciades (Viñas i Pérez, 2014).

La proporció de llicenciades que exerceixen en l'àmbit de l'activitat física i l'esport (77%) es troba quatre punts per sota dels homes (81%), sent l'atur una causa més elevada en el cas d'elles (32%) que d'ells (26%).

Actualment, la docència continua sent el principal

àmbit d'inserció laboral per a les persones llicenciades en CAFE i, alhora, el més reconegut i desitjat (Camps, 1990). El percentatge de dones que treballen en aquest àmbit és del 65%, xifra similar a la dels homes que és d'un 69% (vegeu la figura 4). No obstant, en els darrers anys altres àmbits han anat guanyant protagonisme com és el cas de la gestió (31%, homes; 28%, dones) i el manteniment i la salut (18%, homes; 17%, dones).

Figura 4. Percentatge de persones llicenciades treballant als diferents àmbits d'inserció segons sexe.

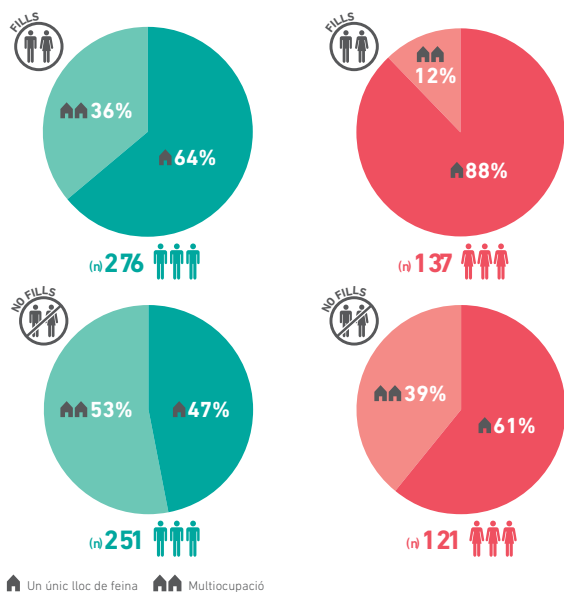
Font: Viñas i Pérez, 2014

No s'aprecien diferències significatives en la proporció d'homes i dones que treballen en els àmbits que es consideren pertanyents al mercat de treball primari² (docència, gestió i manteniment i salut) i que, per tant, gaudeixen de bones condicions laborals com contracte indefinit, jornada a temps complet i sous considerats com a "decents". En canvi, els àmbits pertanyents al mercat secundari, caracteritzat per condicions de feina precàries, és on s'aprecien diferències més significatives com és el cas de l'entrenament (homes, 37%; dones, 13%) i l'esport extraescolar (homes, 19%; dones, 13%). El volum de persones que treballen

sense contracte en els àmbits esmentats produeix certa preocupació, sobretot en l'àmbit de l'entrenament, arribant al 57%. Aquesta irregularitat contractual, la mitjana setmanal d'hores de dedicació (entrenament 15 hores la setmana; extraescolar 10 hores la setmana) i el fet que les promocions més joves hi treballin en major mesura que les veteranes dona a entendre que les ocupacions vinculades en aquests àmbits es consideren feines complementàries o transitòries durant els primers anys de feina, un cop finalitzats els estudis.

En aquesta línia, a la figura 5, es pot observar com la suma de tots els àmbits per a cada sexe dona un total superior al 100%. El motiu és que un 38% de les persones llicenciades desenvolupen més d'una feina en l'àmbit esportiu, sent aquest percentatge superior en els homes (44%) davant el de les dones (19%). El percentatge de multiocupació descendeix quan les persones llicenciades tenen fills, sent únicament del 12% en el cas de les dones (vegeu la figura 5).

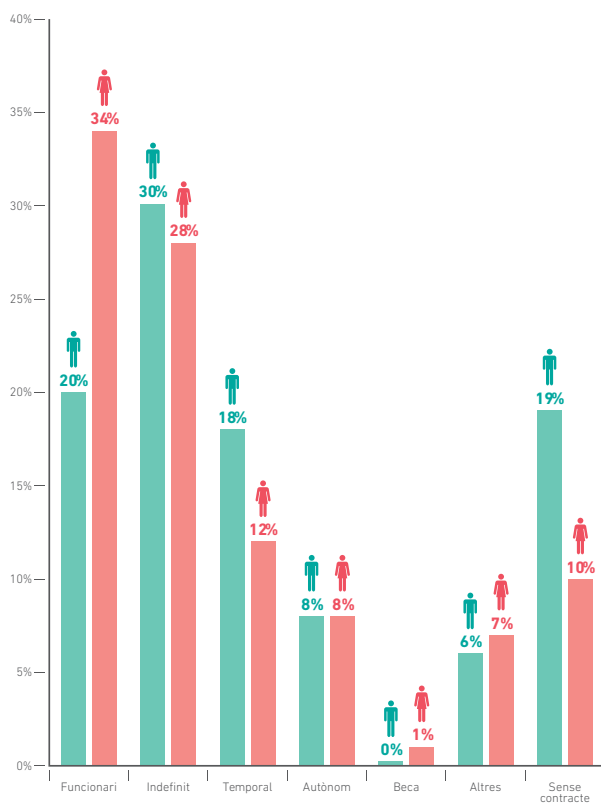
Figura 5. Multiocupació segons sexe i existència de fills.

Font: Viñas i Pérez, 2014

Les condicions de treball entre homes i dones en relació amb el tipus de contractació no presenten diferències importants. Tot i que hi ha una major proporció de dones amb un contracte de funcionariat (34%, dones; 20%, homes) vinculat a l'àmbit docent o de la gestió pública, aquesta té més a veure amb l'àmbit d'inserció i les seves condicions intrínseques. El mateix succeeix amb les persones sense contracte, atès que aquesta situació està vinculada principalment a feines complementàries que desenvolupen en major mesura els homes que les dones, tal i com s'ha explicat amb anterioritat. Per tant, les dones tendeixen a buscar feines que permetin una major estabilitat laboral i, a la vegada, disposar de més temps lliure.

Figura 6. Tipus de contractació segons sexe.

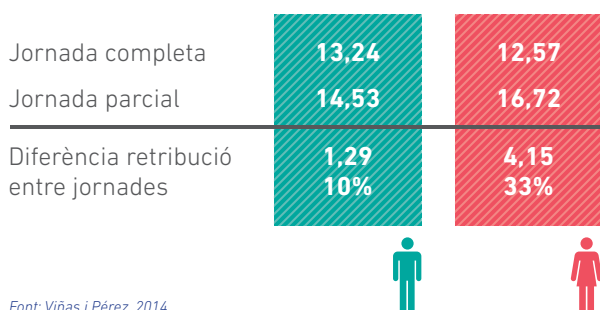

Font: Viñas i Pérez, 2014

Un altre aspecte vinculat a les condicions de treball és el volum d'hores de dedicació. Realitzant un còmput global del nombre d'hores treballades en l'àmbit de l'esport, independentment que es doni multiocupació o no, no apareixen diferències significatives entre homes i dones. En aquest sentit, ells treballen una mitjana de 35,4 hores setmanals mentre que elles hi dediquen 32,9 hores.

En el mercat de treball, existeix una tendència generalitzada a què les dones percebin una retribució menor que els homes per la mateixa posició i responsabilitats (Sallé i Molpeceres, 2010). Aquesta tendència es compleix també, tot i que amb una diferència mínima, en el cas de les persones llicenciades que treballen a jornada completa, percebent els homes un 5% més que les dones, tal com mostra la figura 7. En canvi, quan es treballa a temps parcial o per hores, els homes perceben un 13% menys que les dones. Tot i que sembla paradoxal, aquesta situació pot venir donada pel fet que els motius principals per exercir en més d'un lloc, en el cas de les dones, tenen més a veure amb incrementar els ingressos que no pas per un tema de realització personal on la retribució obtinguda per la feina desenvolupada passaria a un segon pla.

Figura 7. Mitjana preu per hora de les persones ocupades a temps complet i parcial segons sexe en euros.

Font: Viñas i Pérez, 2014

Conclusions

L'interès per part de les dones en els estudis en CAFE sempre ha estat inferior al dels homes, segurament influït pels estereotips de gènere associats a l'esport. No obstant això, aquest menor interès s'ha incrementat en els darrers anys, passant d'un 39% de dones aspirants als estudis de CAFE l'any 1998 a un 18% l'any 2011. Situació paradoxal tenint en compte que els índexs de pràctica d'activitat física i esport tendeixen cap a l'equitat entre ambdós sexes i, per tant, s'esperaria que aquest tingués un efecte en el nombre d'aspirants dones als estudis de CAFE. Una menor presència de dones llicenciades en el mercat de treball de l'esport ajuda a preservar l'hegemonia masculina, sobretot als càrrecs de presa de decisions, descoratjant les futures promocions de dones. Per tal d'evitar aquesta tendència, des del Grup d'Investigació Social i Educativa de l'INEFC, s'està desenvolupant el projecte R+D encapçalat per la doctora Susanna Soler titulat La Igualtat en Joc la (no) presència de dones i la perspectiva de gènere en els estudis de la família de l'Activitat Física i l'Esport i que donarà lloc a la tesi doctoral de Pedrona Serra.

Pel que fa a les dones llicenciades, no s'aprecia una discriminació salarial directa respecte als llicenciats. En general, homes i dones gaudeixen de les mateixes condicions dins de cada àmbit d'inserció. Això vol dir que per a un mateix càrrec no existeix una discriminació entre sexes. Ara bé, sí que existeix una discriminació indirecta fruit de la càrrega cultural i social que afecta a les preferències de les dones a l'hora d'escollir un determinat àmbit d'inserció. Aspectes com la disponibilitat temporal o la disposició a viatjar poden suposar una barrera, en ocasions no conscient, per a l'accés a determinades posicions. La menor proporció de dones amb fills que tenen més d'una feina deixa entreveure una menor disponibilitat temporal professional en favor del temps dedicat a l'atenció dels fills. Per aquest motiu, les llicenciades, en major

mesura que els homes, tendeixen a buscar feina en aquells àmbits que els garanteixin una certa estabilitat laboral a la vegada que temps lliure per poder combinar la seva carrera professional amb l'atenció a la família.

NOTES:

1. El terme "sostre de vidre" va aparèixer per primera vegada en un article del *Wall Street Journal* l'any 1986 en què es descriuen les barreres invisibles a les quals es veuen exposades les dones treballadores altament qualificades i que els impedia arribar a càrrecs de responsabilitat dins de les empreses (VV AA, 1995).

2. La teoria sobre la segmentació de mercat de treball se centra en la hipòtesi de l'existència d'un mercat dual dividit entre un sector primari i un secundari. Els treballs al sector secundari tendeixen cap a la precarietat laboral (inestabilitat, sous baixos, poques oportunitats de promoció) i llocs no qualificats. Generalment aquests llocs de feina són ocupats pels grups més desafavorits de la població activa. Les persones ubicades al sector primari gaudeixen de bones condicions laborals (estabilitat, salaris elevats) i possibilitats de promoció (Doeringer i Piore, 1985).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Alfaro, É., Vázquez, B. i Gallardo, M. J. (2012). *Mujeres en puestos de responsabilidad dentro de las organizaciones públicas deportivas de la comunidad de Madrid. Ágora para la educación física y el deporte*, 15(1), 40-53.

Cáceres, J. I., Escot, L., Fernández, J. A. i Saiz, J. (2004). *La segregación ocupacional y sectorial de la mujer en el mercado de trabajo español. Documentos de trabajo de la Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales*, (6), 26.

Camps, A. (1990). *Salidas profesionales y situación jurídica del profesional de la actividad física. Apunts Educació Física i Esports*, (20), 71-76.

Doeringer, P. B. i Piore, M. J. (1985). *Mercados internos de trabajo y análisis laboral* (p. 300). Madrid: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

González, C., Lleixà, T. i Casamort, J. (2010). *Educación física: complementos de formación disciplinar* (p. 135). Madrid: Ministerio de Educación. IFFIE, Instituto de Formación del Profesorado, Investigación e Innovación

Educativa.

Ministerio de Educación, C. i D. (2012). *Datos y cifras del sistema universitario español. Curso 2012-13* (p. 98). Madrid: Secretaría general técnica.

Prieto, C. i Pérez de Guzmán, S. (2013). *Desigualdades laborales de género, disponibilidad temporal y normatividad social. Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, (141), 113-132.

Puig, N. (1980). *Proposiciones metodológicas para el análisis de la formación del profesorado de educación física y de su estatus profesional en España de 1939 a la actualidad. Apunts Medicina de l'Esport*, 17(66), 85-90.

Puig, N. (2007). *Mujeres, puestos de decisión y organizaciones deportivas: barreras y propuestas. A Cuadernos Técnicos del Deporte 44: Jornadas Mujer y Deporte* (Vol. 2007, 119-132). Saragossa: Diputación General de Aragón.

Sallé, M. i Molpeceres, L. (2010). *La brecha salarial: realidades y desafíos. Las desigualdades salariales entre mujeres y hombres. España 2009* (p. 189). Madrid: Ministerio de Igualdad.

Serra, P. i Soler, S. (2012). *Evolución de la presencia de mujeres en los estudios de Ciencias de la Actividad Física y Deporte en el INEF de Cataluña: datos para la reflexión. A XII Congreso AEISAD. Responsabilidad social ética y deporte* (pp. 411-418). Madrid: Ibersaf Industrial.

Viñas, J. i Pérez, M. (2011). *Los hábitos deportivos de la población escolar en España* (p. 127). Madrid: Consejo Superior de Deportes.

Viñas, J. i Pérez, M. (2014). *El mercat de treball en el context de l'esport a Catalunya. Especial incidència a la província de Barcelona* (p. 204). Barcelona: Inde.

VV. AA. (1995). *Good for business: making full use of the nation's human capital. A fact-finding report of the Federal Glass Ceiling Commission* (p. 243). Washington, D. C.

Zagalaz, M. i Cachón, J. (2012). *La escuela de profesoras de educación física Julio Ruiz de Alda de Madrid. Revista Internacional de Ciencias Sociales de la Actividad Física, el Juego y el Deporte*, 3 (Año II), 144-168.

LES DONES QUE PRESIDEIXEN ELS CLUBS ESPORTIUS A CATALUNYA. ANÀLISI DELS FACTORS QUE INCIDEIXEN EN L'ACCÉS I EN L'EXERCICI DEL CÀRREC

4.2

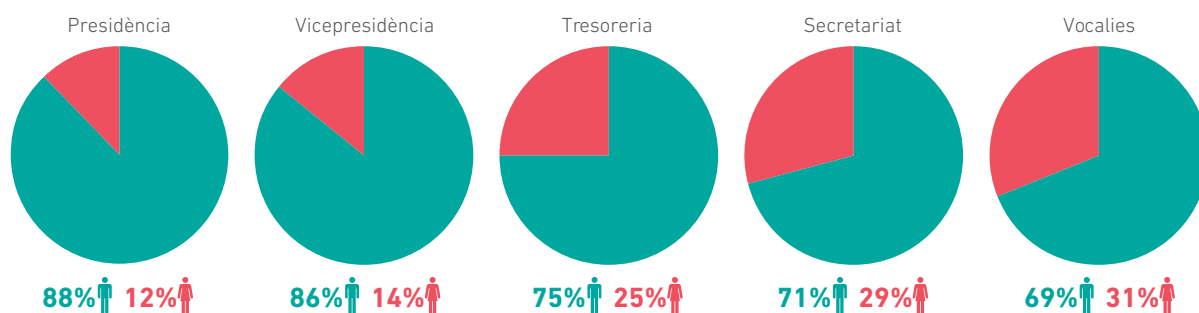
MARTA MORAGAS

Justificació

La segregació per raons de gènere existeix tant horitzontalment com vertical a les estructures de govern de les organitzacions esportives. Són molt poques les dones que formen part de les juntes directives d'aquestes entitats (segregació horitzontal) i quan hi accedeixen tendeixen a ocupar els llocs de menys responsabilitat (segregació vertical). Les dades de l'estudi de la situació dels clubs esportius catalans realitzat per la Secretaria General de l'Esport (2010) constaten també aquesta segregació: el percentatge de dones en els càrrecs directius d'aquestes entitats representa un 20,7% enfront del 79,3% d'homes. La taula 1 mostra el percentatge d'homes i dones en cadascun dels càrrecs més habituals que constitueixen les juntes directives dels clubs. S'observa que, com més alt és el càrrec, menys presència de dones, fins arribar a la xifra del 12% de dones que presideixen aquestes entitats pel 88% d'homes.

Aquesta situació no és exclusiva de l'esport ni està circumscrita en un lloc geogràfic concret, sinó que succeeix en nombrosos àmbits i en la majoria de les societats occidentals. De fet, a finals dels anys vuitanta apareix el terme "sostre de vidre" per al·ludir a les barreres que impedeixen a les dones qualificades assolir llocs de responsabilitat en les organitzacions (Morrison, White i Van Velsor, 1987). Els complexos processos que donen lloc a aquesta situació han portat a l'aparició d'un nou terme, "laberint del lideratge", per mostrar els diversos obstacles que poden sorgir simultàniament i des d'angles molt diferents en la carrera de les dones cap als llocs de responsabilitat (Eagly i Carli, 2007). Així doncs, les dones han d'anar sortejant aquests obstacles més que trencar el "sostre de vidre" (Alonso-Arbiol, Azurmendi i Cuadrado, 2009, p. 1).

Taula 1: Càrrecs que ostenten les dones a les juntes dels clubs catalans

Font: Secretaria General de l'Esport, 2010, p. 94

Aquests règims de gènere tradicionals en les organitzacions (esportives) estan essent qüestionats des de diferents fronts. D'una banda, i en un pla individual, perquè dificulten el desenvolupament del ple potencial d'una persona pel fet de ser dona (amb la frustració i desmotivació que això comporta). D'altra banda, en un pla més social o organitzatiu, s'està observant que la diversitat de gènere en les juntes directives contribueix positivament al rendiment d'aquestes organitzacions. L'aportació de diferents aptituds derivades de les diferents experiències i característiques permet a aquestes juntes actuar de manera més sàvia a l'hora de respondre als problemes de l'organització (Adriaanse, 2009, p. 114; López Fernández, 2007, p. 86).

El punt de partida d'aquesta recerca és doncs la diagnosi quantitativa que ja proporciona l'estudi de la situació dels clubs de Catalunya (Secretaria General de l'Esport, 2010) i on es constata l'existència d'aquesta segregació vertical i horitzontal a les estructures de govern dels clubs catalans.

Es planteja una diagnosi qualitativa de la situació de les dones que estan al capdavant d'aquestes organitzacions actualment. De fet, les recomanacions de Johanna Adriaanse (2009) en el seu treball de revisió dels avenços fets en l'àmbit de la direcció esportiva des de la declaració de Brighton (1994)¹ fins a l'actualitat van precisament en aquesta direcció. Segons

l'autora, ara és necessari investigar més sobre les dones que han aconseguit formar part de les estructures directives per entendre millor les seves experiències i les seves contribucions. És el moment de fer estudis qualitius exhaustius que ens aportin coneixement sobre les característiques de les integrants femenines de les juntes. Una millor comprensió de les aportacions i contribucions de les dones en els òrgans de govern esportius podria justificar i fomentar iniciatives encaminades a aconseguir juntes més equilibrades i diverses (Adriaanse, 2009, p. 25).

Finalment, el coneixement dels factors que incideixen en l'accés de les dones als llocs de responsabilitat, els que ocasionen l'existència de l'anomenat "sostre de vidre", és imprescindible per poder dissenyar campanyes adequades per aconseguir la igualtat de gènere en aquest aspecte.

Objectius de la recerca

La recerca es plantejava un doble objectiu. D'una banda, identificar els factors autoperceptius que incideixen en l'accés i en l'exercici de la presidència i, d'altra banda, explorar quines són les aportacions i contribucions que fan aquestes dones quan exerceixen aquest rol directiu. És a dir, quins trets caracteritzen el seu estil de lideratge².

L'estat de la qüestió i el marc teòric adoptat

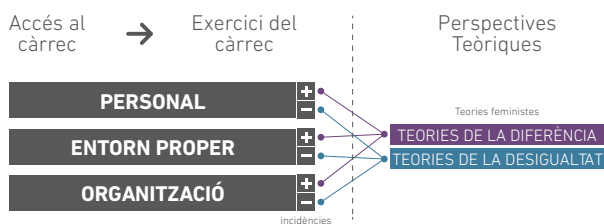
La revisió de l'estat de la qüestió ens portà a establir tres nivells diferenciats de procedència d'aquests factors, els que provenen del nivell personal, els que provenen de l'entorn proper i, finalment, els que provenen de la pròpia organització (Puig, N., 2007). La literatura ha tendit a descriure la incidència dels factors d'incidència negativa (els obstacles que superen per arribar). En aquesta recerca es va optar per definir i analitzar també els factors d'incidència positiva (els recursos que les ajuden a arribar).

Aquesta recerca adoptà una perspectiva eclèctica pel que fa a les teories del feminisme ja que emprà alhora la teoria de la diferència i la teoria de la desigualtat. Aquesta doble perspectiva fou necessària perquè en cadascuna d'elles s'ofereix un punt de mira que ens permetia interpretar els resultats en relació amb la pregunta plantejada.

La dimensió negativa dels factors va ser interpretada a partir de les teories de la desigualtat. La localització de la dona a l'esfera privada i l'hegemonia de la cultura masculina a l'esfera pública provoquen que, quan la dona decideix accedir a l'esfera pública —a la presidència dels clubs—, es trobi amb dificultats (obstacles o factors limitadors). En canvi, les teories de la diferència ens permeten interpretar la dimensió positiva dels factors identificats. D'acord amb aquestes teories les vivències que els proporciona l'esfera privada esdevenen factors facilitadors per a l'accés i el desenvolupament de les dones en aquests càrrecs directius. La figura 1 resumeix el marc teòric adoptat per respondre la pregunta plantejada.

Figura 1. Marc teòric adoptat per respondre la primera pregunta.

Dones. Anàlisi dels factors

Mètode

Per respondre la pregunta plantejada s'emprà una tècnica qualitativa: l'entrevista en profunditat. L'univers de treball el constituïren les dones que presidien un club esportiu a Catalunya i que en el moment de fer el treball de camp tenien el seu mandat en vigor. Les entrevistes van ser realitzades a una mostra intencional (no aleatòria) mitjançant una selecció de casos típics. Els criteris emprats per a la selecció van ser la modalitat esportiva i la dimensió del club que presidien. Les entrevistes van ser retranscrites per poder dur a terme l'anàlisi de contingut. El programa informàtic emprat per a l'anàlisi va ser l'Atlas-ti en la seva versió 5.0. La taula 2 mostra la composició definitiva de la mostra analitzada.

Taula 2. Distribució de la mostra en funció dels criteris establerts

Modalitat esportiva	Dimensió del club			Total
	Petit (de 3 a 100)	Mitjà (de 101 a 300)	Gran (+ de 300)	
 Típicament femenina	5	2	1	8
 Típicament masculina	3	2	1	6
 Mixta	1	3	5	9
TOTAL: 23				

Conclusions

Les particularitats del càrrec de la presidència d'un club fan que la incidència dels factors tradicionalment contemplats per abordar la configuració del "sostre de vidre" adopti matisos diferents en aquestes organitzacions. Aquesta incidència depèn de la dona, del seu moment vital i de les característiques estructurals del club que presideix.

D'entrada, sembla que el terme "sostre de vidre" no és el més adient per descriure l'accés de les dones al càrrec de la presidència dels clubs. En tot cas, és més adequat parlar d'un "precipici de vidre"; la majoria de dones són empeses a ocupar aquest càrrec. L'estudi ha mostrat com en la totalitat dels casos (excepte un) —i d'acord amb la tendència descrita en l'anàlisi de la situació dels clubs a Catalunya³— no ha existit cap candidatura opositora en el procés electoral. A més, generalment, la decisió de presentar-se al càrrec no sorgeix d'elles; són proposades per algú altre. La denominació de precipici també s'escau perquè, en molts casos, la situació amb la qual es troben el club és crítica i complicada (problemes econòmics, retirada de subvencions, pèrdua de socis, etc.).

La manca de pretendents per exercir la presidència es relaciona amb les particularitats estructurals d'aquestes organitzacions. Les característiques constitutives dels clubs —orientació als interessos dels socis, afiliació voluntària, independència de terceres parts, presa de decisió democràtica i, sobretot, el treball voluntari (Heinemann, 1999)— configuren una estructura organitzativa que comporta a la presidenta fer de tot: liderar, gestionar i administrar. Això ens permet qüestionar l'atractiu que poden tenir aquestes entitats (sobretot les no professionalitzades) per qui busca en la presidència una oportunitat d'aconseguir certs beneficis associats al càrrec.

Tenint present que a Catalunya el teixit associatiu es compon bàsicament de clubs petits —el 84,1% dels clubs tenen entre 3 i 300 persones associades— i que el 92,3% de les dones presidentes ho són en entitats petites, esdevé imprescindible un marc d'anàlisi específic per a l'estudi dels factors que incideixen en l'accés i l'exercici del càrrec atès que són organitzacions molt diferents a les comercials (empreses).

En els diferents nivells d'anàlisi s'han identificat factors coincidents amb els d'altres estudis de dones líders d'organitzacions però també s'han evidenciat alguns matisos interessants que es relacionen amb les particularitats del càrrec i de l'organització que ens ocupa: la presidència dels clubs.

En el nivell personal, s'han identificat clarament dos factors d'incidència negativa, tradicionalment considerats obstacles en les carreres directives de les dones: la por a parlar en públic i el fet que no els agradi figurar. Ambdós factors es relacionen amb la manca d'experiència de la dona a l'esfera pública.

En canvi, en la dimensió positiva, s'ha observat que per accedir a la presidència és especialment important estar motivada (extrínsecament o íntrinseca). Aquest factor és molt rellevant en les líders d'aquestes organitzacions; és un càrrec que no s'ocupa per obligació. Tampoc existeixen uns requisits previs per ocupar-lo. Per això, les dones han identificat les transferències de les seves trajectòries vitals com a factors clau d'incidència positiva en el desenvolupament de la tasca directiva. Les competències i habilitats adquirides en els diferents àmbits, el treball d'atenció, la formació, l'ocupació i l'itinerari esportiu són factors que els faciliten l'exercici del càrrec. S'ha constatat una relació positiva forta entre el nivell de formació i la dimensió del club

al qual s'accedeix a presidir. Estar més formada facilita l'accés a la presidència dels clubs més grans.

La influència dels seus progenitors també ha estat posada en relleu per les dones que presideixen els clubs. El fet de tenir pares i mares que han ocupat aquests tipus de càrrecs altruistes (en organitzacions esportives o d'altres) o bé el fet que tinguin professions relacionades amb els serveis als altres també els ha ajudat a interioritzar la vocació de servei necessària per accedir a aquest tipus de càrrec. Finalment, i en consonància amb d'altres treballs fets amb dones directives, ser pragmàtica, tenir sentit comú, ser dinàmica i tenir empena són característiques de la personalitat que també faciliten la tasca directiva.

En el nivell de l'entorn proper, els factors identificats són bastant similars als descrits en d'altres estudis. En la dimensió positiva, per presidir un club és important estar alliberada de càrregues familiars i laborals; cal tenir certa disponibilitat personal. La principal diferència és que l'alliberació de càrregues familiars no es relaciona amb el fet de no tenir canalla (de fet, la majoria en té i és un dels motius per accedir a la presidència) sinó amb el seu grau d'autonomia o amb l'ajuda que tenen a casa, per part de la parella o d'altres membres de la unitat familiar. En el cas de les càrregues laborals, aquesta alliberació tampoc es relaciona amb el fet de no treballar, té a veure amb la flexibilitat horària que es disposa. Això els dona autonomia en la gestió del seu temps optimitzant-ne els usos. Cal ser molt organitzada i pragmàtica per poder fer front a totes les càrregues.

En la dimensió negativa d'aquest nivell també s'han identificat factors que sovint s'han emprat per explicar la poca presència de les dones en els càrrecs directius: la manca de temps lliure (ocasionada per la sobrecàrrega de rol), els conflictes de rol (derivats de les tensions ocasionades per desenvolupar més d'un rol en el si de l'entitat) i la manca de suport inicial per

part de la família (no valora el càrrec i veu en la presidència una amenaça a la dedicació de la dona a l'esfera privada).

Pel que fa al nivell de l'organització, la inexistència de candidatures oposidores i la situació complicada del club han estat identificats com factors d'incidència positiva. Sembla que aquests contextos no atrauen a candidats homes. També esdevé important que algú els ho proposi. No sempre són elles les que prenen la iniciativa de presentar-se; sovint ho fan perquè algú els ho planteja. Són empeses a ocupar el càrrec.

Un factor bàsic que facilita l'accés i l'exercici del càrrec és el suport del seu equip: la junta directiva. Les dones que presideixen els clubs tendeixen a constituir juntes més paritàries. La incorporació de dones a les juntes els permet crear equips en què se sentin còmodes i enteses; són equips més feminitzats. També hi incorporen homes. En alguns casos es tracta de les seves parelles. La parella a vegades forma part del cos tècnic. La vinculació activa de la parella amb el club (a la junta o al cos tècnic) els permet compartir un espai d'oci conjunt. Aquesta situació es dona més en els casos de clubs petits.

Aquest factor és també molt específic del cas que ens ocupa. Per accedir a la presidència han de confegir prèviament el seu equip. En canvi, en d'altres organitzacions (comercials o públiques), l'accés de la dona als càrrecs de decisió comporta integrar-se en un equip ja existent i, sovint, molt masculinitzat.

Aquesta particularitat també ens permet explicar que les actituds sexistes, quan existeixen, provenguin bàsicament dels membres d'altres entitats (amb els que la dona s'ha de relacionar com a presidenta), però no dels membres del seu equip de junta. S'intueix que això succeeix en els contextos més masculinitzats (amb una proporció d'homes elevada).

Una altra particularitat que s'ha identificat en el nivell de l'organització és la importància que

donen a les mostres de suport que reben dels destinataris finals del servei (els i les esportistes). El càrrec de la presidència és un lloc de treball no retribuït. En aquests casos, les compensacions no econòmiques, com per exemple les mostres de suport, prenen més rellevància. Relacionat amb el mateix motiu, assenyalen també la manca de suport dels membres no actius de l'entitat com un obstacle. Les crítiques que reben dels pares i de les mares dels esportistes (envers la tasca que fan al si de l'entitat) els suposa un desgast important.

La majoria dels factors identificats (sobretot en el nivell personal i en el de l'entorn) es fonamenten en la divisió sexual del treball, en l'existència de dues esferes separades de l'activitat social: la pública i la privada. La localització primària de la dona en l'esfera privada provoca que quan vol accedir a l'esfera pública es trobi amb certes dificultats. Ara bé, alhora, les dones desenvolupen en aquest context (esfera privada) interpretacions diferents que els proporciona la "seua esfera" i les traslladen, també, a la presidència dels clubs. Aquestes contribucions diferents fan, per exemple, que esdevinguin bones candidates a la presidència en els contextos complicats en els que tenen tendència a aparèixer. Les seves habilitats i competències adquirides en l'esfera privada (l'empatia, la capacitat d'escolta o el pragmatisme, entre moltes d'altres) els són de gran ajut en aquestes organitzacions la lògica de les quals recorda a la família.

Per això pensem que cal continuar fomentant l'accés i la promoció de les dones als llocs directius dels clubs, no tan sols per criteris d'igualtat i justícia social, sinó també per les contribucions específiques que les dones fan a l'eficàcia organitzacional (Sarrió *et al.*, 2002; White i Henry, 2004).

Els resultats ens permeten concloure que en la mesura que el club s'apropa més a una organització comercial, els factors estan més en consonància amb els que la literatura ha tendit a descriure com barreres i/o recursos.

En canvi, com més s'acosta el club a les seves característiques constitutives, una part del discurs emprat per descriure aquest "sostre de vidre" continua essent vàlid, però una part perd consistència teòrica i empírica ateses les particularitats del context en el qual s'emmarca aquest càrrec directiu.

NOTES:

1. *La Declaració de Brighton sobre Dona i Esport va ser conseqüència de la Primera Conferència Mundial sobre la Dona i l'Esport que es va celebrar a Brighton, Regne Unit, el maig de 1994. Aquesta declaració conté els principis rectors per incrementar la participació de la dona en l'esport a tots els nivells. Ja en aquesta declaració es recomanava als homes i les dones que ocupaven les posicions de poder que creessin les oportunitats per tal que les dones poguessin assolir aquests llocs de lideratge a les organitzacions esportives.*

2. *Aquest article sorgeix de la tesi doctoral "Les dones que presideixen els clubs esportius a Catalunya. Anàlisi dels factors que incideixen en l'accés i en l'exercici del càrrec, i estil de lideratge", realitzada per Marta Moragas i dirigida per la doctora Núria Puig i Barata. En aquest treball es fa referència exclusivament al primer objectiu de la tesi realitzada.*

3. *Segons l'estudi de la situació dels clubs a Catalunya, més de la meitat dels clubs que van formar part de la mostra havien escollit la junta directiva mitjançant una proclamació directa (sense candidatures opositores). El mateix treball identifica com una de les preocupacions principals dels seus dirigents la dificultat de trobar persones que es vulguin implicar activament a la junta directiva (Secretaria General de l'Esport, 2010).*

BIBLIOGRAFIA

Adriaanse, J. A. (2009). *La mujer y la alta gestión deportiva: de la declaración de Brighton a Sidney 2010*. *Citius, Altius, Fortius*, 2(1), 109-128.

Alonso-Arbiol, I., Azurmendi, A. i Cuadrado, I. (2009). *EAEko kirol federazioetako eta taldeetako emakumezko lehendakarien gestiogintza aztertuz [Anàlisi de les dones presidentes de federacions i clubs esportius del País Basc]*. A I. Alonso-Arbiol i M. Gallarin (Comps.) *Generoa aztergai psikologian: Egungo ikerketak [El gènere en Psicologia a debat: Investigacions actuals]*. (pp. 253-274). Bilbao: Udako Euskal Unibertsitatea.

Eagly, A. H. i Carli, L. L. (2007). *Through the Labyrinth: The truth about how women become leaders*. Boston: Harvard Business School Press.

Heinemann, K. (1999). *Sociología de las organizaciones voluntarias: el ejemplo del club deportivo*. València: Tirant lo Blanch.

López Fernández, M. (2007). *Factores determinantes en el acceso de la mujer a puestos directivos*. *Capital Humano*, 207, 84-93.

Morrison, A. M., White, R. P. i Van Velsor, E. (1987). *Breaking the glass ceiling. Can women reach the top of America's largest corporations?* Reading, Mass.: Addison-Wesley.

Puig, N. (2007). *Mujeres, puestos de decisión y organizaciones deportivas: Barreras y propuestas*. Diputación General de Aragón (Ed.), *Actas de las Jornadas sobre mujer y deporte* (pp. 120-131). Saragossa: Diputació General d'Aragó. Departament d'Educació, Cultura i Esport.

Sarrió, M., Barberá, E., Ramos, A. i Candela, C. (2002). *El techo de cristal en la promoción profesional de las mujeres*. *Revista de Psicología Social*, 17(2), 167-182.

Secretaria General de l'Esport. Consell Català de l'Esport (2010). *Els clubs esportius a Catalunya*. Esplugues de Llobregat: Consell Català de l'Esport.

White, A. i Henry, I. (2004). *Women, Leadership and the Olympic Movement. Final Report*. International Olympic Committee & Institute of Sport and Leisure Policy. Disponible a: http://www.olympic.org/Documents/Reports/EN/en_report_885.pdf

ESTUDI DE LA PARTICIPACIÓ FEMENINA AL PROGRAMA DE CAMINADES BARNATRESC

INSTITUT BARCELONA ESPORTS

4.3

Introducció

Des dels seus orígens, l'ésser humà ha patit grans canvis en el seu estil de vida gràcies als avenços assolits en tots els camps, essent els més rellevants els relacionats amb la medicina i la tecnologia. Aquests avenços han servit per millorar la qualitat de vida de les persones, facilitant el seu dia a dia però arribant al punt en el qual esforçar-se físicament resulta poc necessari. És per això que durant les últimes dècades la inactivitat física ha anat augmentant, sobretot als països més desenvolupats.

Segons dades de l'Organització Mundial de la Salut (OMS)¹, el sedentarisme és la causa del 6% de les morts al món, ocupant el quart lloc entre els principals factors de risc de mortalitat a nivell mundial. Dades del mateix estudi afirmen que el sedentarisme és el responsable del 21%-25% dels càncers de mama i còlon, el 27% dels casos de diabetis i el 30% de cardiopaties isquèmiques.

Centrant-nos en Catalunya, segons l'Enquesta de Salut de Catalunya 2012², el 17,8% de la població adulta entre 18 i 74 anys és sedentària, mentre que per a la població infantil entre 6 i 14 anys, aquest percentatge és del 22,0%. Aquests percentatges, malgrat haver-se estabilitzat respecte a anys anteriors, continuen sent preocupants.

Per prevenir les malalties derivades de la inactivitat física i acabar amb aquesta epidèmia mundial del sedentarisme, l'OMS recomana a infants i adolescents la pràctica d'activitat física moderada o intensa durant 60 minuts al dia i als adults majors de 18 anys, la pràctica de 150 minuts a la setmana d'activitat física moderada, tot això en períodes de 10 minuts continuats com a mínim.

Una de les activitats moderades més accessibles i que reporta múltiples beneficis cardiorespiratoris és caminar.

Des de l'any 2000, a la ciutat de Barcelona s'està desenvolupant el programa de caminades Barnatresc, un programa de cicles anuals que consta d'onze caminades, no competitives i aptes per a totes les edats, que intenta promoure una activitat saludable, senzilla i oberta a tothom. Aquest programa ha anat veient augmentar, any rere any, la xifra de participants, una mostra palpable de l'èxit generalitzat de l'exercici de caminar, un dels exercicis més practicats per a la majoria de barcelonins i barcelonines. Per aquest motiu, l'any 2013 l'Ajuntament de Barcelona va mostrar el seu interès en analitzar les característiques dels participants per tal d'obtenir una fotografia del perfil dels participants al programa de caminades Barnatresc³.

Estudi

L'estudi consta de tres parts: una primera part on es perfilen les característiques principals dels participants a les Barcelona Caminades; una segona part en la qual es desenvolupa una anàlisi de cadascuna de les caminades seleccionades, i, finalment, com a tercer punt de l'estudi es realitza una comparativa del perfil de les Barcelona Caminades amb les curses de 10 km de la ciutat.

Mostra i metodologia

S'ha dissenyat una mostra a partir de les dades de participació de l'any 2012. Tenint en compte que els participants en les 11 caminades que conformen la temporada de Barcelona Caminades va ser de 24.279, s'ha concretat una mostra de 2.018, tenint en compte que el nivell de confiança és del 95% i la precisió d'aquesta d'un 2,09%. El treball de camp es va dur a terme durant els mesos de juny i desembre de 2013, on es van analitzar cinc de les onze caminades de les que consta el programa, així doncs es varen analitzar les caminades de Sant Andreu, la Nocturna, la de Sants, la de Montjuïc i la del Nadal Solidari.

Anàlisi dels resultats

A continuació es presenten els resultats obtinguts de la mostra femenina que va participar en l'estudi. Per tal d'aclarir al lector l'anàlisi dels resultats, s'ha de tenir en compte que algunes preguntes són d'opció multiresposta, per la qual cosa el resultat de la suma dels percentatges de les respostes pot ser superior al 100%.

En termes generals, hi ha un percentatge més alt de dones participants a les caminades en comparació als homes, amb un 62,1% i un 37,1%, respectivament. D'aquestes dones, la majoria responen a un perfil d'edat adulta entre els 51 i els 60 anys d'edat (22,4%), seguit de les d'entre 41 i 50 anys (16,2%) i les d'entre 61 i 70 anys d'edat (11,1%). (Vegeu la taula 1).

Taula 1. **Edat de les participants**

Entre 51 i 60 anys	22,4% (449 respostes)
Entre 41 i 50 anys	16,2% (324 respostes)
Entre 61 i 70 anys	11,1% (222 respostes)
Entre 31 i 40 anys	7,1% (143 respostes)
Menys de 31 anys	3,5% (70 respostes)
Més de 71 anys	1,7% (35 respostes)

Analitzant la procedència de les 1.251 participants enquestades, veiem que la majoria procedeixen de la ciutat de Barcelona (64,2%) o província (16,1%). (Vegeu la taula 2).

Taula 2. **Procedència de les participants**

Barcelona ciutat	64,2% (803 respostes)
Província de Barcelona	16,1% (201 respostes)
Resta de Catalunya	0,2% (2 respostes)
Fora d'Espanya	0,2% (3 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Dins de la ciutat de Barcelona, els districtes de Sants-Montjuïc i Sant Martí són les zones de procedència de la major part de les participants femenines, amb el mateix percentatge d'11,1% cadascun. Els segueixen el districte de Sant Andreu (10,3%) i l'Eixample (9,3%). Per contra, els districtes d'on menys participants provenen són el de Ciutat Vella (1,8%), les Corts (1,7%) i Sarrià-Sant Gervasi (1,4%). (Vegeu la taula 3).

Taula 3. **Districte de Barcelona de procedència de les participants**

Sants-Montjuïc	11,1% (139 respostes)
Sant Martí	11,1% (139 respostes)
Sant Andreu	10,3% (129 respostes)
L'Eixample	9,3% (116 respostes)
Nou Barris	6,2% (77 respostes)
Horta-Guinardó	5,6% (70 respostes)
Gràcia	5,4% (68 respostes)
Ciutat Vella	1,8% (23 respostes)
Les Corts	1,7% (21 respostes)
Sarrià-Sant Gervasi	1,4% (18 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Pel que fa als motius generals de participació, trobem que el fet d'aprofitar les caminades per fer exercici seria el principal motiu de participació

(20,9%), a més de passar una estona divertida (11,7%) i conèixer nous espais de la ciutat de Barcelona (10,9%).

Taula 4. **Motius per la participació en les caminades**

Per fer exercici	20,9% (677 respostes)
Per diversió	11,7% (380 respostes)
Per conèixer Barcelona	10,9% (353 respostes)
Per estar amb amics/ amigues	7,4% (241 respostes)
Per salut	6,1% (199 respostes)
Altres	2,8% (92 respostes)
Per mantenir la línia	1,3% (42 respostes)
Per evadir-se	0,8% (27 respostes)
Per conèixer gent nova	0,6% (20 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Un altre indicador important que es va voler analitzar és si les participants de les caminades se les prenen com una activitat complementària a altres activitats que ja fan, si és l'única activitat física que realitzen durant l'any i, si és així, si participen en més d'una caminada. D'aquesta manera veiem que la major part de les participants participen a les caminades com a complement d'altres activitats habituals (61,4%), mentre que el 38,5% no realitza cap altra activitat física a més de les caminades. D'aquest percentatge, almenys un 25,4% participa en

altres caminades, mentre que un 13,1% només participa a una de les caminades.

Tenint en compte que hi ha un sector de les participants que només intervé en una de les caminades, caldria especificar els resultats que s'han obtingut a cadascuna de les caminades, ja que els resultats obtinguts entre una ruta i altra poden variar lleugerament.

Caminada de Sant Andreu:

La caminada de Sant Andreu és una caminada diürna que comença i acaba a la plaça de Can Fabra, el recorregut té una distància de 10,5 km (aproximadament) i el temps aproximat per a completar-la és de 3 hores i 30 minuts. L'any 2013 va tenir una afluència de 2.095 participants, dels quals el 73,2% eren dones.

Analitzant el perfil d'aquestes dones veiem que segueixen la línia dels resultats generals, així, l'edat de la majoria de les participants continua situant-se entre les franges de 41 i 50 anys (28,5%), i 51 i 60 anys d'edat (29,2%). El motiu principal de participació continua sent el de fer exercici (29,8%), tot i que el segon motiu en aquesta caminada és conèixer la ciutat de Barcelona (26,0%). Finalment, un 23,3% de les participants d'aquesta caminada participen a altres caminades, un 70,4% afirma realitzar aquesta caminada com a complement d'altres activitats i un 6,3% no realitza cap altra activitat física llevat d'aquesta caminada.

Taula 5. Taula resum de les participants a la caminada de Sant Andreu

% de participació femenina		73,2% (208 respostes)
Franja d'edat predominant	Entre 51 i 60 anys	29,2% (83 respostes)
Motiu principal de participació	Per fer exercici	29,8% (79 respostes)

Nivell d'activitat física de les participants	Participa en altres caminades	23,3% (50 respostes)
	Fa altres activitats	70,4% (144 respostes)
	No fa cap altra activitat física	6,3% (14 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Caminada Nocturna:

Aquesta caminada nocturna comença al passeig de Sant Antoni i finalitza a l'Estació de Sants, es completa una distància de 10,5 km (aproximadament) en una durada d'unes 3 hores i 30 minuts. L'any 2013 va comptar amb una assistència de 2.873 participants, dels quals el 66,5% eren dones.

L'edat d'aquestes participants se situa majoritàriament entre els 51 i 60 anys d'edat (33,2%), seguint amb el patró dels resultats generals. Analitzant la procedència dels participants d'aquesta Caminada Nocturna, un 68,7% de les enquestades ha respost que resideix a Barcelona ciutat, un 29,3% a la província de Barcelona, mentre que el 0,8% restant procedeix de la resta de Catalunya.

En aquesta caminada, i com en els resultats generals, el motiu principal de participació és fer exercici en un percentatge del 64,2%. Finalment, pel que fa al nivell de pràctica, cal destacar l'elevat nombre d'enquestades que han respost que no fan cap altra activitat física llevat d'aquesta caminada (25,4%); per contra, un 62,3% sí que afirma practicar altres activitats i un 14,2% de les enquestades, tot i que no realitzen cap altre tipus d'activitat, fan més caminades.

Taula 6. Taula resum de les participants a la Caminada Nocturna

% de participació femenina		66,5% (260 respostes)
Franja d'edat predominant	Entre 51 i 60 anys	33,2% (86 respostes)
Motiu principal de participació	Per fer exercici	64,2% (167 respostes)
Nivell d'activitat física de les participants	Participa en altres caminades	14,2% (37 respostes)
	Fa altres activitats	62,3% (162 respostes)
	No fa cap altra activitat física	25,4% (66 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Caminada de Sants:

És una caminada diürna d'uns 13,5 km (aproximadament) començant i acabant al Parc de l'Espanya Industrial. Té una durada d'unes 4 hores i l'any 2013 va comptar amb uns 2.353 participants. En aquesta caminada el percentatge de dones participants (58,3%) és menor que en altres caminades, tot i així continuen sent el grup més nombrós. La franja d'edat predominant continua sent el grup d'entre 51 i 60 anys d'edat (38,2%). La major part de les assistents van provenir únicament de la ciutat i de la província de Barcelona amb un 88,2% i un 11,8%, respectivament.

El principal motiu pel qual les enquestades van participar a la caminada va ser majoritàriament per fer exercici (70,1%). Finalment, respecte al nivell de pràctica física, destacar que un 69,7% assenyala fer altres activitats a part d'aquesta caminada, un 27,4% només fa caminades i un 7,5% no fa cap altra activitat llevat d'aquesta caminada.

Taula 7. Taula resum de les participants a la Caminada de Sants

% de participació femenina		58,3% (201 respostes)
Franja d'edat predominant	Entre 51 i 60 anys	38,2% (76 respostes)
Motiu principal de participació	Per fer exercici	70,1% (141 respostes)
Nivell d'activitat física de les participants	Participa en altres caminades	27,4% (55 respostes)
	Fa altres activitats	69,7% (140 respostes)
	No fa cap altra activitat física	7,5% (15 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Caminada de Montjuïc:

Aquesta caminada diürna dona la sortida i l'arribada als Jardins de les Tres Xemeneies, té un recorregut de 10,5 km (aproximadament) i una durada de 3 hores. És la caminada amb la menor taxa de participants de les cinc analitzades. L'any 2013 va comptar amb uns 858 participants, dels quals un 58,9% eren dones de la ciutat de Barcelona (85,3%) i de la resta de la província (14,7%).

Com en els resultats generals, en aquesta cursa el grup majoritari va ser el d'entre 51 i 60 anys d'edat, amb un percentatge del 23,4% respecte del total de dones participants. El motiu de fer exercici continua sent el més destacat per les enquestades a l'hora de decidir-se a participar a la caminada, amb un percentatge del 38,0%.

Finalment, és important destacar que a diferència del perfil de les participants d'altres caminades, en aquestes hi ha un percentatge considerable de dones que participen en més d'una caminada (36,9%), això vol dir que moltes de les participants d'aquesta caminada o ja han

participat en caminades anteriors o participaran en les properes. També és important destacar que un 45,7% de les participants afirmen fer altres activitats paral·leles a aquesta caminada i un 17,4% assenyalen que no fan cap altra activitat física a part de la Caminada de Montjuïc.

Taula 8. Taula resum de les participants a la Caminada de Montjuïc

% de participació femenina		58,9% (284 respostes)
Franja d'edat predominant	Entre 51 i 60 anys	23,4% (113 respostes)
Motiu principal de participació	Per fer exercici	38,0% (187 respostes)
Nivell d'activitat física de les participants	Participa en altres caminades	36,9% (104 respostes)
	Fa altres activitats	45,7% (129 respostes)
	No fa cap altra activitat física	17,4% (49 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Caminada del Nadal Solidari:

És una caminada que dona sortida i arribada a la Plaça de l'antic Canòdrom, té un recorregut d'uns 10 km de distància aproximadament i una durada d'unes 2 hores i mitja. L'any 2013 va comptar amb una participació de 2.673 persones, de les quals el 58,0% eren dones, de les quals tornem a veure que la franja d'edat més nombrosa va ser la dels 51 als 60 anys d'edat (22,3%).

Gairebé totes les participants van provenir de la ciutat i província de Barcelona amb uns percentatges del 78,1% i 21,9%, respectivament. En aquesta caminada tornem a veure que el motiu principal de participació és el de fer exercici (29,5%), seguit del motiu de diversió (20,6%). Finalment, pel que fa al nivell d'activitat

de les participants, veiem que la majoria de les enquestades mostren un perfil actiu, on el 66,6% afirma practicar un altre tipus d'activitat física paral·lela a la caminada, un 25,9%, tot i no fer cap altra activitat, participa en altres caminades, i només un 7,6% no realitza cap més activitat física a part d'aquesta caminada.

Taula 9. Taula resum de les participants a la Caminada del Nadal Solidari.

% de participació femenina		58,0% (297 respostes)
Franja d'edat predominant	Entre 51 i 60 anys	22,3% (113 respostes)
Motiu principal de participació	Per fer exercici	29,5% (145 respostes)
Nivell d'activitat física de les participants	Participa en altres caminades	25,9% (75 respostes)
	Fa altres activitats	66,6% (193 respostes)
	No fa cap altra activitat física	7,6% (22 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Diferències entre els participants de les caminades i les curses de 10 km de la ciutat de Barcelona

A la ciutat de Barcelona s'organitzen durant tot l'any activitats esportives de caràcter puntual adreçades als diferents col·lectius de població tant a nivell competitiu com de caire més lúdic, és per això que s'ha volgut realitzar una comparativa entre el perfil dels participants a Barcelona Caminades i el de les curses que es realitzen a la ciutat.

Les curses seleccionades per fer la comparativa són: la Mercè, la Cursa dels Nassos, la Cursa dels Bombers i Jean Bouin.

Taula 10. Comparativa dels indicadors de caminades i curses.

	Barcelona caminades 2013	Curses 10km 2012
Mitjana participants	2.397	13.795
Participació	39,50% 60,50%	73,40% 26,60%
Edat predominant	de 51 a 60 anys	36,8 anys
Resident a Barcelona	80,18%	42,50%

Font: elaboració pròpia, 2013

En realitzar la comparativa entre els participants a les Barcelona Caminades i a les curses obtenim els següents resultats:

Tot i que l'increment de les persones participants a les Barcelona Caminades augmenta any rere any, s'observa que les curses que es realitzen a la ciutat tenen la capacitat de moure molta més participació. Alguns dels factors clau poden ser

la combinació de la meteorologia i la gratuïtat o no de la cursa, un clar exemple de disminució de participació es veu en les caminades que es realitzen durant un cap de setmana amb previsions de pluja. En canvi, en una cursa on s'ha pagat una inscripció, per molt que plougui, el participant té una predisposició molt més elevada d'anar a la cursa. Altres indicadors que es poden relacionar directament amb la participació són el grau de residents a Barcelona i el volum de gent de fora de la ciutat que l'esdeveniment esportiu és capaç de moure. S'observa que, a les caminades, un 80% dels participants és resident a Barcelona, mentre que en les curses només un 42,5% ho són.

Pel que fa a les característiques d'edat i sexe dels participants, es poden crear dos perfils bastant diferenciats per a les caminades i per a les curses. Mentre que a les caminades l'edat predominant és de 51 a 60 anys i majoritàriament són dones (60,5%) les que hi participen, a les curses l'edat mitjana dels participants se situa en els 36-37 anys i fins a un 73% dels participants són homes.

Conclusions

Des que es van iniciar les caminades Barnatresc, el programa ha vist com el nombre de participants augmentava any rere any. El cicle anual de caminades no competitives, realitzades pel centre de la ciutat i aptes per a totes les edats, ha aconseguit moure, durant l'any 2012, 24.279 persones.

De l'anàlisi dels resultats es desprenen una sèrie d'idees clau respecte al perfil de les dones participants de les caminades:

- Entre les caminades i les curses de la ciutat, es presenten algunes diferències que molt probablement siguin degudes a les característiques de l'esdeveniment esportiu: la gratuïtat de la caminada, el caire més lúdic i el grau d'esforç físic que es realitza són alguns dels factors clau que determinen el perfil del participant.

- Els resultats observats porten a la conclusió que l'activitat de caminar, en ser un exercici físic de baix impacte, es troba directament relacionat amb l'edat i el sexe dels participants. Per una banda, en les primeres edats de la piràmide (menys de 31 anys) la representativitat és bastant baixa, fet que evidencia que les joves no participen gaire en aquest tipus de programes. A mesura que augmenta l'edat, la participació també ho fa. D'aquesta manera, les edats que predominen en les caminades estan situades dins la franja de 51 a 60 anys. El fet que l'impacte de l'exercici sigui baix propicia un augment de participació d'aquest grup de dones en aquest tipus d'activitat popular.

- La majoria de les participants residia a Barcelona. Aquesta dada ajuda a intuir el grau de difusió que es fa de les caminades tant a dins com fora de la ciutat. A la vegada, aquest indicador ha servit per desglossar la procedència dels diferents districtes de Barcelona, on s'observa la participació de cada un d'ells.

- El districte que destaca en els resultats globals de les caminades és el de Sant Martí, seguit pels districtes de Sants-Montjuïc i Sant Andreu. D'altra banda, n'hi ha d'altres on la representativitat és més baixa: les Corts, Ciutat Vella i Sarrià-Sant Gervasi.

- La principal resposta de les enquestades és la de venir a la caminada "per fer exercici físic". Tot i això, "per diversió" i "per conèixer Barcelona" també prenen part entre els motius més destacats. A més a més, "per trobar-se amb els amics" surt en quarta posició, fet que evidencia les caminades com a element socialitzador i punt de trobada entre grups d'amics i amigues. Això vol dir que el caire més lúdic que presenta el programa de les caminades i els recorreguts que fan justifiquen els motius pels quals les participants vénen a caminar.

Finalment, cal destacar que a través de l'estudi del perfil de les participants d'un esdeveniment es possibilita l'anàlisi de les característiques

d'aquestes i de les de la mateixa activitat. D'aquesta manera es poden oferir les millores i adaptacions necessàries per ampliar el nombre de participants i aconseguir una bona fidelització dels actuals.

Estudi de l'Institut Barcelona Esports elaborat per Itik Consultoria Esport i Lleure, SL.

NOTES:

1. *Organització Mundial de la Salut. Centre de Premsa. (Febrer de 2014). Actividad Física. Recuperat el 21 de novembre de 2014, de <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs385/es/>*

2. *Direcció General de Planificació i Recerca en Salut. Departament de Salut. Generalitat de Catalunya. (2013). Enquesta de salut de Catalunya 2012. Informe dels principals resultats. Barcelona: Servei del Pla de Salut.*

3. *Ajuntament de Barcelona. Estudi del perfil dels participants a les Caminades Barnatresc. Temporada 2013. Barcelona, 2013.*

ESTUDI DELS HÀBITS ESPORTIUS DE LA POBLACIÓ ESCOLAR FEMENINA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

INSTITUT BARCELONA ESPORTS

4.4

Introducció

L'esport i l'activitat física (en endavant esport) són elements cada dia més arrelats en la societat moderna, cada vegada són més coneguts els beneficis que aporten a diferents nivells (físics, psicològics i socials) i part d'aquest mèrit correspon als esforços d'entitats i organismes públics per fomentar l'esport, complint així amb el capítol tercer del títol I de la Constitució Espanyola, que en el seu article 43.3 assenyala: «Els poders públics fomentaran l'educació sanitària, l'educació física i l'esport. Així mateix, facilitaran l'adequada utilització de l'oci».

En aquest aspecte, és important destacar també el paper fonamental que juguen tots els agents propers als menors, com són les famílies, els amics i les escoles, per aconseguir promoure uns hàbits de vida actius i saludables que aquests joves puguin mantenir al llarg de la seva vida, per tal de garantir-los una bona qualitat de vida i que alhora serveixi per conscienciar les generacions futures.

Encara és aviat per parlar d'èxit ja que, tot i que cada vegada els índexs de pràctica física de les dones són més grans, continuen existint uns percentatges de pràctica més elevats per part del sexe masculí. La raó d'aquestes desigualtats té el seu origen en l'exclusió que ha patit el sexe femení al llarg de la història, no només en l'esport, sinó en altres àmbits com el treball i la religió. De fet, a Espanya no és fins a la dècada dels anys setanta quan es generalitza la pràctica esportiva amb fins socials entre les

dones, a causa de la reestructuració del sistema productiu i l'augment de l'atur a conseqüència de la crisi econòmica¹.

Des de llavors, i a partir de la dècada dels vuitanta, el nombre de dones practicants d'esport va anar augmentant considerablement fins al dia d'avui, gràcies a les campanyes de promoció esportiva per a tota la població.

No obstant això, aquest augment continua sent discret si es compara amb l'aconseguit pels homes. Per això s'han dut a terme programes de promoció esportiva específics per fomentar l'esport entre el sexe femení, com per exemple el Programa Dona i Esport del Consejo Superior de Deportes (CSD) amb el qual es pretén fomentar la participació de dones de totes les edats en l'àmbit de l'activitat física i l'esport en igualtat de condicions que els homes.

Però tots aquests programes estaran tenint èxit entre la població escolar femenina de Barcelona? Per a això l'Institut Barcelona Esports - Ajuntament de Barcelona (IBE) porta alguns anys analitzant els hàbits esportius de la població escolar de Barcelona i on s'analitzen diferents indicadors entre els quals es troba el del gènere, la qual cosa permet avaluar l'eficàcia d'aquests programes i l'evolució dels hàbits de vida del sexe femení.

Estudi

L'any 2007, l'Institut Barcelona Esports - Ajuntament de Barcelona (IBE) va impulsar la primera edició de l'Estudi dels hàbits esportius de la població en edat escolar de la ciutat de Barcelona², amb l'objectiu de conèixer la realitat de la pràctica esportiva dels escolars de la ciutat i definir així les polítiques públiques de promoció esportiva entre aquest col·lectiu. Posteriorment, l'any 2013, es va dur a terme la segona edició d'aquest estudi³ ja que, com a agent impulsor i promotor de la pràctica esportiva, a l'IBE se li fa necessari conèixer amb dades detallades i actualitzades la realitat dels escolars pel que fa als seus hàbits esportius. L'estudi que a continuació es presenta resumeix la situació de la pràctica esportiva de les noies en edat escolar de la ciutat en horari no lectiu.

Mostra

A l'estudi, s'ha treballat amb una mostra de 4.045 escolars (dels quals un 50% són nois i l'altre 50% noies) pertanyents a centres educatius d'àmbit públic i privat, dels deu districtes de la ciutat de Barcelona (Ciutat Vella, l'Eixample, Sants-Montjuïc, les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Gràcia, Horta-Guinardó, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí), i que han participat en l'Estudi dels hàbits esportius de la població en edat escolar de la ciutat de Barcelona, 2013. Per seleccionar aquesta mostra, s'ha optat per realitzar un mostreig probabilístic, ja que totes les unitats de la població tenien la mateixa probabilitat de formar part de la mostra i per quotes, atès que es partia de distribucions o quotes conegudes de característiques de l'univers (tipus de centre, curs i districte). Aquesta selecció garanteix la seva representativitat estadística i permet que es puguin extrapolar els resultats pràcticament a tot el conjunt de la població escolar de Barcelona. Tot i així, en aquest article ens basarem només en les dades obtingudes per al sexe femení.

Procediment

El treball de camp, que s'ha dut a terme entre el 8 de març i el 13 de juny de 2013, ha consistit en l'administració d'un qüestionari a una mostra representativa de la població escolar de la ciutat de Barcelona. L'administració de les enquestes s'ha dut a terme de dues formes diferents en funció de l'edat dels enquestats, així als cursos inferiors (primer i segon de primària) s'ha realitzat de forma oral, per tal de facilitar el procés, mentre que als cursos superiors (a partir de tercer de primària) s'ha administrat de forma escrita i totalment individual. En aquest cas el qüestionari s'ha distribuït entre les classes dels diferents cursos i els alumnes l'han emplenat en presència de l'enquestador per resoldre els possibles dubtes. Quan no ha estat possible concertar una visita on l'enquestador fos present a l'aula, el mestre o professor ha assumit aquest rol.

Anàlisi dels resultats

A continuació es presenten els resultats obtinguts de la mostra femenina que han respost el qüestionari d'hàbits esportius afirmant que practiquen esport en horari extraescolar (1.376 en total). Per tal d'aclarir al lector l'anàlisi dels resultats, s'ha de tenir en compte que, excepte la pregunta referent al lloc on es duen a terme les pràctiques esportives durant les vacances, la resta de preguntes són d'opció multiresposta, per la qual cosa el resultat de la suma dels percentatges de les respostes pot ser superior al 100%.

L'índex de pràctica esportiva de les noies a Barcelona ha augmentat progressivament durant els darrers quinze anys, el 2013 s'ha duplicat (69,2%, 1.376 respostes) el percentatge del nombre de practicants que hi havia l'any 1998 (32,1%) i també s'ha reduït la diferència entre l'índex de practicants masculins i femenins, havent passat d'un 17,4% el 2007 a un 13,3% el 2013.

Atenent a la zona, el districte on més noies practiquen activitat esportiva és Sarrià-Sant Gervasi (86,4%), seguit de les Corts (75,1%) i Gràcia (74,7%), sent el de Ciutat Vella (54,7%) el districte amb el menor índex de practicants del sexe femení (vegeu la taula 1).

Taula 1. Índex de pràctica esportiva per districte.

Sarrià-Sant Gervasi	86,4% (242 respostes)
Les Corts	75,1% (145 respostes)
Gràcia	74,7% (112 respostes)
L'Eixample	73,5% (155 respostes)
Sants-Montjuïc	68,8% (128 respostes)
Sant Martí	67,8% (137 respostes)
Horta-Guinardó	62,1% (123 respostes)
Sant Andreu	61,4% (121 respostes)
Nou Barris	59,7% (120 respostes)
Ciutat Vella	54,7% (93 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Les activitats físiques més practicades per les noies enquestades de forma organitzada (amb algun/a monitor/a) corresponen als estereotips tradicionals per a aquest sexe, com són les danses (32,0%), la natació (17,9%) i el bàsquet (16,6%), seguides amb un menor percentatge pel futbol (8,5%) i el patinatge (8,4%). (Vegeu la taula 2).

Taula 2. Activitats físiques més practicades

Danses	32% (348 respostes)
Natació	17,9% (195 respostes)
Bàsquet	16,6% (181 respostes)
Futbol	8,5% (93 respostes)
Patinatge	8,4% (92 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

És important també conèixer com evoluciona el nivell de pràctica esportiva en funció de l'edat, ja que serà un dels indicadors que mesuraran en un futur l'èxit o el fracàs dels programes de foment dels hàbits esportius escolars. Aquestes dues variables presenten uns resultats inversament proporcionals, ja que les noies de menys edat enquestades presenten uns índexs molt més alts, assolint un índex més alt les de 4t i 6è de primària (79,4%) que les de major edat, arribant entre 1r i 2n d'ESO a l'índex més baix. Aquest fet suggereix que, desgraciadament, a mesura que es va creixent, es va abandonant la pràctica esportiva fins a establitzar-se als cursos de batxillerat (vegeu la taula 3).

Taula 3. **Evolució de la pràctica esportiva en funció del curs.**

De 1r a 3r de Primària	69,8% (345 respostes)
De 4t a 5è de Primària	79,4% (405 respostes)
De 1r a 2n d'ESO	61,9% (210 respostes)
De 3r a 4t d'ESO	64,5% (209 respostes)
De 1r a 2n de Batxillerat	64,5% (207 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

A més de l'abandonament de la pràctica física per se, entre les noies enquestades es dona un altre tipus de fenomen molt comú, que és el canvi d'esport, així trobem que un 76,9% afirma haver abandonat un esport per començar un altre de nou. Tot i així, això no vol dir que hagin abandonat aquest esport per sempre, ja que el percentatge de noies amb voluntat de tornar a practicar un esport o activitat que anteriorment havien abandonat és bastant alt, sobretot als cursos superiors (batxillerat) (vegeu la taula 4). Aquest fet pot suggerir que el fet de practicar diferents modalitats esportives en edats molt joves, no només és positiu per fomentar uns hàbits esportius i augmentar el patrimoni motriu, sinó que serveix com un procés d'exploració per triar la modalitat esportiva que potser mantindran en el futur.

Taula 4. **Evolució per cursos de la voluntat de tornar a practicar un esport o activitat que anteriorment havien abandonat.**

De 1r a 3r de Primària	48,4% (93 respostes)
De 4t a 5è de Primària	46,1% (142 respostes)
De 1r a 2n d'ESO	54,2% (91 respostes)
De 3r a 4t d'ESO	63,1% (106 respostes)
De 1r a 2n de Batxillerat	68,2% (120 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Pel que fa als motius generals de pràctica esportiva, la major part de les enquestades coincideixen en què el principal motiu és la satisfacció que els proporciona l'activitat que realitzen (84,2%). Secundàriament, trobem altres motius com són el manteniment de l'estat de forma física i de la línia (44,7% i 18,9%, respectivament), la satisfacció per competir (20,2%) i la socialització amb les afirmacions de "perquè ho fan els amics" (18,5%) i "per fer nous amics" (17,5%). (Vegeu la taula 5).

Taula 5. **Motius de la pràctica esportiva.**

Perquè m'agrada aquesta activitat	84,2% (1.147 respostes)
Per estar en forma	44,7% (609 respostes)
Perquè m'agrada competir i fer partits	20,2% (275 respostes)
Per mantenir la línia	18,9% (258 respostes)
Perquè ho fan els amics	18,5% (252 respostes)
Per fer nous amics	17,5% (239 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Per concretar més els motius pels quals aquestes noies realitzen una pràctica esportiva, s'ha proposat una pregunta (consistent en 4 blocs) on es barreja informació sobre els motius de pràctica amb valors i aptituds associats a l'esport. Cada bloc planteja preguntes que permeten prioritzar els motius pels quals es practica esport:

- **Bloc 1** - Què és el que més m'agrada de la pràctica esportiva.
- **Bloc 2** - Què és el que considero més important en practicar esport.
- **Bloc 3** - Motivació per la qual faig esport.
- **Bloc 4** - Què és el que més m'agrada dels entrenaments.

Del bloc 1 de preguntes, sobre què és el que més els agrada a les noies enquestades de la pràctica que realitzen, les afirmacions més valorades corresponen a motius de socialització i exploració, com és estar amb els seus amics (40,9%, 559 respostes) i l'interès d'aprendre i conèixer noves tècniques i esports (40,0%, 542 respostes). La competició seria el tercer motiu que respon a aquesta pregunta (19,1%, 259 respostes).

Al bloc 2 de preguntes, on es respon què és el que consideren més important en practicar esport, l'opció amb un major percentatge de respostes ha estat l'afirmació "que el més important és treballar en grup i passar-s'ho bé" (64,6%, 872 respostes). Amb menor rellevància, han estat escollides les afirmacions que "el més important és anar a passar l'estona i divertir-me" (32,1%, 433 respostes) i "el més important és guanyar els partits" (3,3%, 45 respostes).

Per al bloc 3 de preguntes, on es respon a la motivació per la qual es realitza esport, un 61,4% (833 respostes) afirma que fa esport perquè està contenta quan el practica, un 34,9% (474 respostes) que fa esport per tenir un bon cos i, en darrer lloc, un 3,7% (50 respostes) que fa esport perquè tothom diu que se n'ha de fer.

Al darrer bloc de preguntes (bloc 4), on es respon què és el que més els agrada dels entrenaments, l'aspecte més valorat és aprendre coses noves als entrenaments (71,6%, 946 respostes), seguit de cansar-se molt en els entrenaments (14,9%, 197 respostes) i passar tot l'entrenament jugant partits (13,5%, 179 respostes).

Analitzant la pràctica puntual, un 79% (1.537 respostes) de les estudiants afirma aprofitar les èpoques de vacances (Nadal, Setmana Santa i estiu) per practicar esport. D'aquest percentatge, són les noies entre 4t i 5è de primària les més nombroses, a partir d'aquesta edat l'índex tendeix a estabilitzar-se (vegeu la taula 6).

Taula 6. Evolució de la pràctica esportiva durant les vacances en funció del curs.

De 1r a 3r de Primària	75,3% (348 respostes)
De 4t a 5è de Primària	86,7% (438 respostes)
De 1r a 2n d'ESO	77,4% (260 respostes)
De 3r a 4t d'ESO	75,8% (244 respostes)
De 1r a 2n de Batxillerat	77,2% (247 respostes)

Font: elaboració pròpia, 2013

Finalment, i per conèixer com es distribueix l'horari extraescolar de les estudiants enquestades, s'ha preguntat si realitzen altres activitats que no siguin esportives fora de l'horari lectiu. Prop de la meitat (46,1%, 895 respostes) declaren fer activitats no esportives en horari extraescolar, entre les quals trobem els idiomes, la música i classes de reforç i teatre, entre d'altres.

Conclusions

Encara que avui dia no hi hagi cap barrera que impedeixi la pràctica esportiva al col·lectiu femení, continua sent majoritàriament cosa d'homes. Ben cert és que els *mass media* o mitjans de comunicació massiva no ajuden a la promoció de l'esport femení, ja que l'espai dedicat als principals mitjans de comunicació és escàs o nul. Tot i així, a nivell escolar l'índex de pràctica esportiva continua creixent progressivament, gràcies als esforços de la resta d'agents implicats (famílies, amics, escola i administracions) com ja hem vist als resultats obtinguts en l'estudi.

A continuació, es presenten una sèrie de idees clau que podrien servir per definir les 1.376 noies de la mostra enquestades:

- El nombre de noies practicants d'esport ha augmentat durant els darrers anys a la ciutat de Barcelona, i va reduint distància amb l'índex de pràctica esportiva dels nois.
- El districte de Sarrià-Sant Gervasi és on es concentra el major nombre de noies practicants d'esport.
- Les activitats més practicades són les danses, la natació i el bàsquet.
- El pic màxim de l'índex de pràctica esportiva

es dona entre els cursos de 4t i 5è de primària, després comença a establitzar-se.

- Un percentatge prou alt de les noies canvia d'esport durant la seva etapa escolar. Tot i que a mesura que van creixent tornarien a practicar un dels esports abandonats anteriorment.
- El principal motiu que determina la realització de pràctica esportiva és la mateixa satisfacció que comporta realitzar-la.
- La socialització i aprendre coses noves és un dels aspectes que més valoren a l'hora de practicar esport.
- Les vacances són una bona època per a la pràctica esportiva, més de la meitat de les enquestades aprofiten per practicar-les.
- Les activitats extraescolars no esportives estan presents també a l'agenda extraescolar de gairebé la meitat de les enquestades.

En haver treballat amb una mostra tan àmplia que garanteix la representativitat estadística de la mateixa, els resultats obtinguts es podrien aplicar al 95% de la població escolar femenina de la ciutat de Barcelona. Per tant, l'anàlisi d'aquests resultats pot servir com a referència per a futurs estudis que reflecteixin com van evolucionant els hàbits esportius d'aquesta generació de noies en arribar a l'etapa adulta, a més a més de servir com a eina per planificar i posar en marxa les accions i les polítiques que es considerin necessàries per impulsar encara més l'esport escolar femení a la província de Barcelona.

Estudi de l'Institut Barcelona Esports elaborat per Itik Consultoria Esport i Lleure, SL.

NOTES:

1. *Diputació de Barcelona. Àrea d'Igualtat i Ciutadania. Oficina de Promoció de Polítiques d'Igualtat Dona-Home. Reflexions en Femení: Dones i Esport. Barcelona, 2011, p. 6.*

2. *Institut Barcelona Esports-Ajuntament de Barcelona. Estudi dels Hàbits Esportius de la Població en Edat Escolar a la Ciutat de Barcelona. Barcelona, 2008.*

3. *Institut Barcelona Esports-Ajuntament de Barcelona. Estudi dels Hàbits Esportius de la Població en Edat Escolar a la Ciutat de Barcelona. Barcelona, 2014.*

SENSE TU
L'ESPORT
NO ÉS IGUAL

Telèfon 010. Establiment: 0,373€. Cost/min: 0,089€. Tarif per segons. IVA inclòs.

bcn.cat/
esports
facebook.com/barcelonacamina
telèfon: 010 (24h)

Ajuntament de
Barcelona

